

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra ekonomických teorií

Bakalářská práce

**Makroekonomický pohled na vývoj a stav ekonomiky
Zimbabwe**

Petra Hornofová

© 2016 ČZU v Praze

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Provozně ekonomická fakulta

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Petra Hornořová

Veřejná správa a regionální rozvoj

Název práce

Makroekonomický pohled na vývoj a stav ekonomiky Zimbabwe

Název anglicky

Macroeconomic View of Development and Current Condition of Economy of Zimbabwe

---

Cíle práce

Cílem práce je zhodnotit vývoj a stav ekonomiky Zimbabwe. Budou identifikovány hlavní události, které ovlivnily zimbabwskou ekonomiku. V práci budou vyhodnoceny faktory, které nejvýznamněji pozitivně a negativně ovlivňují ekonomický rozvoj tohoto státu. Zemi postihla před lety hyperinflace. Budou popsány její příčiny, průběh a řešení a vyhodnocen dopad na samotné obyvatelstvo.

Metodika

Pro zpracování literární rešerše bude využita metoda studia odborné literatury. Vzhledem k zaměření práce budou informace získávány nejen z českých materiálů, ale podstatné budou i zahraniční. Aktuální informace budou čerpány z odborných časopisů a internetových zdrojů. Zdrojem dat je databáze zimbabwského statistického úřadu, případně jiných institucí. Využita bude metoda deskripce, komparace, analýzy a syntézy.

Doporučený rozsah práce

45 – 55 stran

Klíčová slova

centrální banka, dolar, hyperinflace, nezaměstnanost, reforma, zahraniční obchod, Zimbabwe

---

Doporučené zdroje informací

COATS, W., L., VERDIER, G. Zimbabwe: Challenges and Policy Options after Hyperinflation. Washington DC: International monetary fund, 2010. 90 s. 978-58906-997-8
HASLAM, P., LAMBERTI, R. When Money Destroys Nations. Parktown North: Penguin Books Limited, 2014. 258 s. ISBN 978-0143531630
JÍLEK J. Peníze a měnová politika. 1. vyd. Praha: Grada, 2004. 742 s. ISBN 80-247-0769-1
RAFTOPOULOS, B, SAVAGE, T. Zimbabwe: Injustice and Political Reconciliation. Cape Town: Weaver Press, 2004. 320 s. ISBN 978-1779220394
REVENDA, Zbyněk. Peněžní ekonomie a bankovníctví. 5. vyd. Praha: Management Pres, 2012. 423 s. ISBN 978-80-7261-240-6

Předběžný termín obhajoby

2015/16 LS – PEF

Vedoucí práce

Ing. Dana Stará, Ph.D.

Garantující pracoviště

Katedra ekonomických teorií

Elektronicky schváleno dne 29. 10. 2015

doc. Ing. Josef Brčák, CSc.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 10. 11. 2015

Ing. Martin Pelikán, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 13. 03. 2016

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci " Makroekonomický pohled na vývoj a stav ekonomiky Zimbabwe" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího bakalářské práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu použitých zdrojů na konci práce. Jako autorka uvedené bakalářské práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušil autorská práva třetích osob.

V Praze dne 14.3.2016

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala paní Ing. Daně Staré, Ph.D. za aktivní pomoc, odborné rady a připomínky při psaní mé bakalářské práce.

Makroekonomický pohled na vývoj a stav ekonomiky Zimbabwe

Souhrn

Nezávislost Zimbabwe byla vyhlášena v roce 1980. Toho času tamní vláda přebírala velmi prosperující ekonomiku, která na africkém kontinentu neměla téměř konkurenci. Zimbabwský prezident Robert Mugabe, který je ve funkci téměř od vzniku státu až do současné doby a je známý pro svá kontroverzní rozhodnutí, přivedl místní ekonomiku do recese. Tento hospodářský úpadek měl velký vliv na obyvatelstvo a vyvrcholil v humanitární krizi. Hyperinflační epizoda v Zimbabwe s sebou přinesla velmi vysokou míru nezaměstnanosti a rozsáhlé znehodnocení lokální měny, která se už dnes nepoužívá. Zimbabwský dolar byl nahrazen jinými měnami jako je americký dolar nebo jihoafrický rand. Pro porozumnění problematiky je třeba analyzovat možné příčiny hyperinflace, které měly původ především v místním vládním aparátu. V současné době v Zimbabwe probíhají různé vládní programy pro stabilizaci a obnovu ekonomiky. V případě zachování relativní politické stability má zimbabwská ekonomika šanci se pomalu vrátit do svého původního stavu prosperity.

Klíčová slova: centrální banka, dolar, hyperinflace, nezaměstnanost, reforma, zahraniční obchod, Zimbabwe

Macroeconomic View of Development and Current Condition of Economy of Zimbabwe

Summary

Zimbabwe's independence was declared in 1980. At that time local government took over a very prosperous economy which had almost no competition on the African continent. Zimbabwean President Robert Mugabe who is in office since the establishment of the state until now and is known for his controversial decisions brought the local economy into a recession. This economic decline has had a great impact on the population and it has escalated in a humanitarian crisis. Hyperinflationary episode in Zimbabwe has brought with itself a very high rate of unemployment and the large depreciation of the local currency, which is not already in use. Zimbabwean Dollar was replaced by other currencies like US dollar or the South African rand. To understand this issue it is necessary to analyze the possible causes of the hyperinflation that were originated mainly in the local government system. Currently in Zimbabwe is continuing several various government programs to stabilize and refresh its economy. In case of keeping current relative political stability has Zimbabwe's economy chance to to return itself slowly into original state of prosperity.

Keywords: Central bank, dollar, hyperinflation, unemployment, reform, international trade, Zimbabwe

Obsah

1 Úvod.....	10
2 Cíl práce a metodika	11
2.1 Cíl práce	11
2.2 Metodika	11
3 Teoretická východiska	12
3.1 Peníze	12
3.1.1 Znehodnocení zimbabwského dolaru	12
3.1.2 Peněžní agregáty	13
3.2 Centrální banka	16
3.2.1 Zimbabwská centrální banka v době hyperinflace	17
3.3 Ekonomický vývoj Zimbabwe	18
3.3.1 Rozpočtový deficit a vývoj inflace	20
3.4 Pozemková reforma v Zimbabwe	21
3.4.1 Politická situace	21
3.4.2 Realizace pozemkové reformy.....	24
3.5 Mezinárodní obchod.....	25
3.5.1 Zimbabwský export	28
3.6 Hyperinflace	29
3.6.1 Hyperinflace v Zimbabwe	30
3.7 Humanitární krize v Zimbabwe	34
4 Vlastní práce	37
4.1 Export a import	37
4.2 Makroekonomické ukazatele Zimbabwe	43
MAKROEKONOMICKÉ UKAZATELE	46
4.3 Sociální sféra v Zimbabwe	49
5 Výsledky a diskuze	52
6 Závěr.....	53
7 Seznam použitých zdrojů	54

Seznam tabulek

Tabulka 1 Vymezení peněžních agregátů Evropskou centrální bankou	14
Tabulka 2 Stanovené cíle pro rozvoj Zimbabwe	19
Tabulka 3 Změny v rozdělení země v letech 1980-2010.....	25
Tabulka 4 Porovnávání indexu růstu konkurenceschopnosti v roce 2004.....	29
Tabulka 5 Vývoj základních makroekonomických ukazatelů v letech 2009-2013	32
Tabulka 6 Stanovené cíle růstu jednotlivých sektorů v programu Zim Asset	33
Tabulka 7 Položky importu za rok 2014.....	41
Tabulka 8 Položky exportu za rok 2014	42
Tabulka 9 Porovnávání míry inflace ve vybraných zemích	44
Tabulka 10 Podíl jednotlivých složek na zimbabwské ekonomice	48
Tabulka 11 Sociální ukazatele v Zimbabwe v roce 2013	49
Tabulka 12 Sociální ukazatele v Zimbabwe v roce 2013	50
Tabulka 13 Sociální ukazatele v Zimbabwe v roce 2013	51

Seznam grafů

Graf 1 Vývoj peněžní zásoby M1 v roce 2015 (v tis USD).....	15
Graf 2 Vývoj peněžní zásoby 2 v roce 2015 (v tis USD)	15
Graf 3 Vývoj peněžní zásoby M3 v roce 2015 (v tis USD).....	16
Graf 4 Podíl exportních zemí v roce 1992 (v %).....	26
Graf 5 Podíl exportních zemí v roce 2011 (v %)	26
Graf 6 Struktura exportu v Zimbabwe v roce 2014 (v %)	38
Graf 7 Struktura importu v Zimbabwe v roce 2014 (v %).....	39
Graf 8 Vývoj exportu a importu v letech 2004-2014 (v mil USD).....	40
Graf 9 Vývoj produkce tří nejvýznamnějších plodin v letech 2001-2011 (v mil tun).....	43
Graf 10 Roční růst HDP v letech 2006-2015 (v %).....	45
Graf 11 Vývoj celkových příjmů a výdajů v letech 1999-2013 (v % HDP)	46
Graf 12 Zahraniční zadluženost v letech 2006-2013 (v mil USD).....	47
Graf 13 Vývoj přímých zahraničních investic v letech 1999-2014 (v mil USD).....	48

1 Úvod

Každý stát na světě se může potýkat s výkyvy v ekonomice, avšak záleží na kvalitě jejího vládního aparátu jak se k této situaci postaví. Zlehčování situace může vést ke katastrofálním důsledkům v dané ekonomice. Přerod ekonomické recese v ekonomickou depresi zaznamenalo několik států, ve kterých propukla hyperinflace. Tento jev se nejčastěji objevoval ve 20. století, kdy se státy v poválečném stavu dostávaly do vážných ekonomických problémů. Zimbabwská hyperinflace je však odlišná. Propukla ve 21. století, tedy v době, v níž by se dalo očekávat, že se státy vyvarují některých chybných kroků z minulosti. Za vznikem hyperinflace v Zimbabwe stála v největší míře pozemková reforma prezidenta Mugabeho, která měla být ve prospěch původního černošského obyvatelstva, avšak účinek byl opačný. Politická nestabilita v zemi způsobená zejména korupcí ve státním aparátu negativně ovlivnila nejen ekonomický růst, ale i postavení Zimbabwe ve světě.

Téma makroekonomického pohledu na vývoj a stav ekonomiky Zimbawe mě zaujalo z důvodu jeho komplexnosti a aktuálnosti. Tato problematika je relativně málo známá laické veřejnosti, velká část zdrojů je cizojazyčná a není jí věnováno tolik pozornosti, kolik si zaslouží. Vzhledem k faktu, že Mugabeho vláda v maximální možné míře bránila exportu informací o stavu ve státě nebo podávala zkreslené informace, se jednotlivé zdroje můžou vůči realitě lišit. Zimbabwská hospodářská krize měla především dopad na obyvatelstvo. Země se zmítala v humanitární krizi, lidé se potýkali s obrovskou mírou nezaměstnanosti, nedostatkem základních potravin a s velmi omezenou lékařskou pomocí/prevencí.

2 Cíl práce a metodika

2.1 Cíl práce

Cílem práce je zhodnotit vývoj a stav ekonomiky v Zimbabwe. Budou identifikovány hlavní události, které ovlivnily zimbabwskou ekonomiku. V práci budou vyhodnoceny faktory, které nejvýznamněji pozitivně a negativně ovlivňují ekonomický rozvoj tohoto státu. Zemi postihla před lety hyperinflace. Budou popsány její příčiny, průběh a řešení a bude vyhodnocen dopad na samotné obyvatelstvo.

2.2 Metodika

Ke zpracování rešerše byly použity odlišné zdroje odborné literatury, které poskytují různé pohledy na řešenou problematiku. Důsledné zpracování rešerše včetně pochopení její provázanosti je klíčem k vytvoření praktické části, ve které se dříve popsané souvislosti uvedou na příkladech z praxe. Vzhledem k zaměření práce bylo z největší části čerpáno ze zahraničních publikací. Většina dostupných informací byla čerpána z rozličných internetových zdrojů, i přesto bylo častým problémem dohledat nejakutálnější data. Využita byla metoda deskripce, komparace, analýzy a syntézy. Právě deskripce zimbabwské ekonomiky byla prvním hlavním krokem k pochopení problematiky. Nejvýznamnějšími zdroji pro metodu komparace byly webové stránky Mezinárodního měnového fondu a Světové banky, kde jsou dostupná data všech světových ekonomik. Metodou analýzy a syntézy byly zjišťovány faktory ovlivňující stabilitu zimbabwského hospodářství a zároveň stanoveny prognózy pro budoucí období. Práce se zaměřuje na analýzu a komparaci dat pocházejících přibližně od roku 2000 do současnosti, neboť tato doba je klíčová pro ekonomické dění v zemi. Zjištěné výsledky byly zaznamenány do tabulek a grafů v praktické části práce. Pro ucelené pochopení zimbabwské ekonomiky bylo třeba vzít v úvahu i dění v místní sociální, politické a geografické sféře.

3 Teoretická východiska

3.1 Peníze

„Za peníze či peněžní zásobu (money, money stock) se obecně považuje vše, co je běžně přijímáno jako zákonné platidlo (legal tender) pro splácení dluhů.“ (Jílek, 2004, s. 26) Další charakteristika zní: „Ekonomická teorie definuje peníze jako aktivum, které je všeobecně uznáváno a přijímáno ekonomickými subjekty jako prostředek při provádění plateb za zboží, služby nebo úhradě jiných závazků.“ (Polouček, 2006, s. 49)

Nutno ještě poukázat na jediný případ, kdy jsou peníze definovány jako pasivum, a to pro subjekt vydávající peníze do oběhu. Obecně jsou určovány tři základní funkce peněz; peníze jako účetní jednotka kupní síly, peníze jako platební prostředek mezi spotřebiteli, podniky a vládou a peníze jako prostředek uchování hodnoty. Společný název pro oběživo a účetní peníze lze definovat pojmem neplnohodnotné peníze, které jsou závazky centrální banky a závazky obchodních bank vůči klientům. V současné době oběživo představuje malou část peněz, které jsou dostupné k okamžité spotřebě, naopak téměř tři čtvrtiny peněz dostupných k okamžité spotřebě jsou zůstatky na běžných účtech klientů vedených u obchodních bank. (Jílek, 2004)

Hlavní institucí je centrální banka, která má monopol na emisi oběživa. Dá se říct, že emisi oběživa určuje poptávka klientů obchodních bank. Tyto banky držení oběživa co nejvíce minimalizují, jelikož jako aktivum obchodních bank není úročené. Jak bylo již zmíněno, peníze představují kupní sílu, která kooperuje s výdaji a produkcí zboží a služeb. Subjekty se rozhodují kolik peněz budou držet na úkor držení ostatních aktiv, a to v důsledku očekávání budoucích změn. Pokud cenová hladina prudce vzroste, subjekty budou minimalizovat držbu téměř všech peněz. (Polouček, 2006)

3.1.1 Znehodnocení zimbabwského dolaru

V konkrétním případě zimbabwského dolaru došlo k obrovskému znehodnocení měny v důsledku hyperinflace, která v roce 2008 dosáhla skoro osmdesát miliard procent. Od roku 2009 se v Zimbabwe pro většinu transakcí používal americký dolar nebo jihoafrický rand. V následku ztráty národní měny se objevovaly obavy o narušení národní suverenity a měnové

nezávislosti, avšak tato změna přinesla několik pozitiv jako je například obnova monetární politiky ve státě, větší transparentnost při určování cen nebo větší fiskální disciplína. Místní zimbabwské dolary se již nepoužívají s výjimkou jejich prodávání turistům jako suvenýry. V červnu 2015 guvernér centrální banky John Mangudya rozhodl, že subjekty mající zůstatky na bankovních účtech v zimbabwských dolarech si je do září téhož roku mohou vyměnit za americké dolary. Směna 175 kvadrilionů zimbabwských dolarů přinesla danému subjektu pět amerických dolarů. Pro vyšší zůstatky v lokální měně byla směna v poměru 35 kvadrilionů zimbabwského dolaru k jednomu dolaru americkému. Centrální banka si na tyto operace vyhradila 20 milionů USD. (The Guardian, 2015)

Na vrcholu hospodářské krize chodili obyvatelé nakupovat s plnými igelitkami peněz na nákup základního zboží, ceny rostly minimálně dvakrát denně. Nejvyšší bankovka byla 100 miliard zimbabwských dolarů. Centrální banka vypustila do oběhu kolem 10 mil USD v podobě dluhopisů, ty však nebyly spotřebiteli příliš uznávané kvůli strachu, že to je první krok jak znovu obnovit zimbabwský dolar. Dalším z hlavních problémů byl nedostatek mincí, který držel ceny vysoko, a proto někteří maloobchodníci často přijímali i jiná platidla. (BBC, 2015) Počátkem roku 2014 došlo k obnově ražení mincí a za každou minci v oběhu centrální banka Zimbabwe drží stejný ekvivalent v USD. V současnosti se v Zimbabwe platí několika měnami, uvádí se, že je používáno až devět měn. Nejvýznamnější jsou americké dolary, jihoafrické randy, botswanské puly, eura, britské libry, ale i čínské juany. Tato opatření byla zavedena především kvůli obchodování. (Web4Trader, 2016)

3.1.2 Peněžní agregáty

Peněžní agregáty sledují množství peněz v ekonomice k určitému časovému okamžiku a jsou zajišťovány centrální bankou. Jejich konstrukce a obsah zůstává v různých zemích stejná, liší se jen jejich vymezení. Nejvíce sledovanými agregáty jsou M1, M2 a M3. Čím nižší je číslo peněžního agregátu, tím vyšší je jeho likvidita, a tím je tedy snazší jeho převedení na bezprostřední platební prostředky. (Jílek, 2004)

Agregát M1, tzv. úzké peníze, se skládá z oběživa a z depozit na viděnou. Agregáty M2 a M3, tzv. širší peníze, obsahují peněžní agregát M1 a jiná likvidní aktiva, která jsou rychle směnitelná na platební prostředky, mohou to být např. finanční prostředky na termínovaných a spořicíh účtech, často také prostředky investované do podílových listů peněžního trhu.

V rámci inflace se do peněžních agregátů (vyjma oběživa) zahrnují pouze finanční nástroje držené rezidenty z důvodu ovlivnění cenové hladiny.

Tabulka 1 Vymezení peněžních agregátů Evropskou centrální bankou

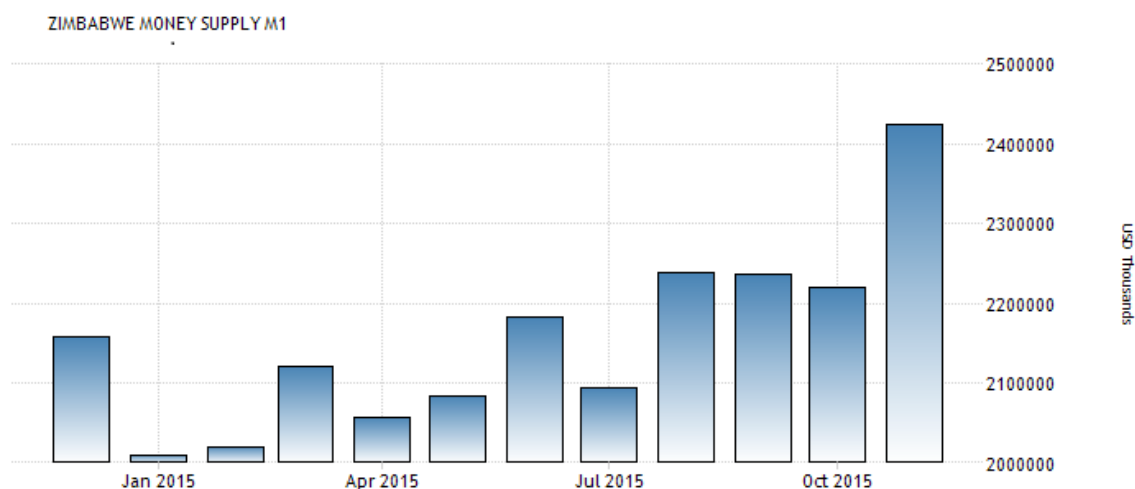
	Peněžní agregát		
	M1	M2	M3
Oběživo			
Jednodenní vklady			
Vklady s dohodnutou splatností do 2 let			
Vklady s výpovědní lhůtou do 3 měsíců			
Repo operace			
Podílové listy/akcie fondů peněžního trhu			
Dluhové cenné papíry do 2 let			

Zdroj: Polouček, Stanislav. Bankovníctví. Praha, 2006, C.H. Beck.

Peněžní agregáty v Zimbabwe se skládají ze tří částí. Agregát M1 z oběživa a netermínovaných vkladů, agregát M2 se skládá z M1, z vkladů obchodních bank, fixní vkladů se splatností do 30 dní. M3 obsahuje M2 včetně fixních vkladů se splatností nad 30 dní. (Trading Economics, 2016)

Konkrétní čísla z minulého roku u agregátu M1 ukazují, že se jeho peněžní zásoba zvýšila z 2 218 883 tisíc USD (říjen 2015) na 2 425 237 tisíc USD (listopad 2015), což byla i nejvyšší hodnota, které bylo nabyto. Naopak nejnižší hodnotou je částka 216 333 tisíc USD z února roku 2009. Průměrná měsíční zásoba, od roku 2009 do roku 2015, činí 1 656 330,89 tisíc USD. (Trading Economics, 2016)

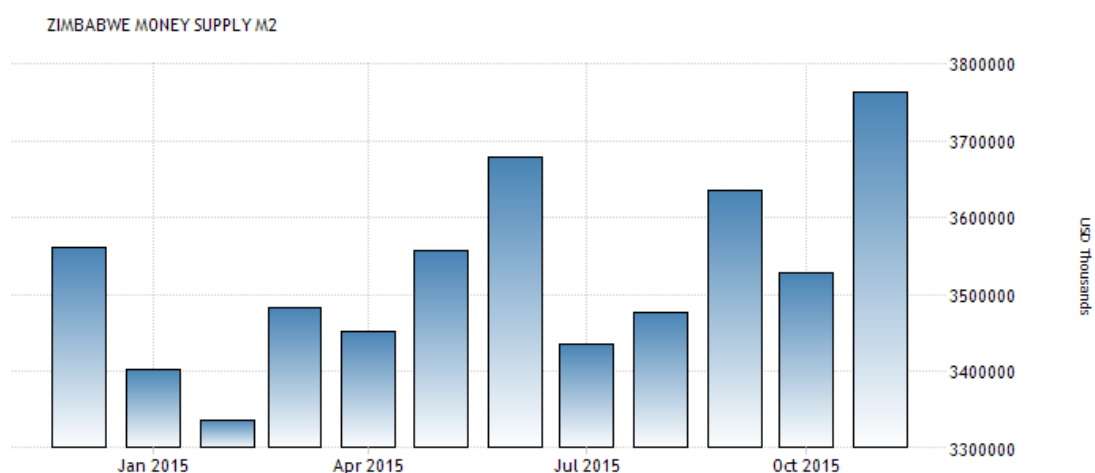
Graf 1 Vývoj peněžní zásoby M1 v roce 2015 (v tis USD)

Zdroj: Zimbabwe Money Supply M1. *Trading Economics* [online]. USA: Trading Economics, 2016 [cit. 2016-03-04]. Dostupné z: <http://www.tradingeconomics.com/zimbabwe/money-supply-m1>

V případě peněžního agregátu M2 vykazovala peněžní zásoba vyšší hodnoty. Zvýšila se z 3 527 986 tis USD (říjen 2015) na 3 762 737 tisíc USD (listopad 2015). Zmíněná listopadová suma byla také nejvyšší, naopak rekordní minimum z ledna 2009 činilo 297 563 tisíc USD. Průměrná peněžní zásoba od roku 2009 do roku 2015 byla 2 625 116,3 tisíc USD. (Trading Economics, 2016)

Graf 2 Vývoj peněžní zásoby 2 v roce 2015 (v tis USD)

Zdroj: Zimbabwe Money Supply M2. *Trading Economics* [online]. USA: Trading Economics, 2016 [cit. 2016-03-04]. Dostupné z: <http://www.tradingeconomics.com/zimbabwe/money-supply-m2>

Nejobjavnější peněžní agregát M3 se zvýšil z 4 600 826 tisíc USD (říjen 2015) na 4 745 184 tisíc USD (listopad 2015). Opět, stejně jako v předchozích agregátech, suma v listopadu 2015 byla nejvyšší, minimem je 297 626 tisíc USD v lednu 2009. Průměrná hodnota 3 084 477,12 tis USD byla naměřena za období od roku 2009 do roku 2015. (Trading Economics, 2016)

Graf 3 Vývoj peněžní zásoby M3 v roce 2015 (v tis USD)

Zdroj: Zimbabwe Money Supply M3. *Trading Economics* [online]. USA: Trading Economics, 2016 [cit. 2016-03-04]. Dostupné z: <http://www.tradingeconomics.com/zimbabwe/money-supply-m3>

3.2 Centrální banka

Je důležité zmínit jak velký vliv má centrální banka státu na možné příčiny vzniku (hyper)inflace. Velmi důležitým ukazatelem se jeví její nezávislost, která umožňuje úspěšně realizovat měnovou politiku a tedy i efektivní neinflační růst ekonomiky. Nezávislost centrální banky je nezbytná pro plnění majoritního měnového cíle, což z velké části případů bývá cenová stabilita. Při vyšší inflaci dochází k několika negativním faktorům ovlivňujících ekonomiku, tj. orientace investorů na finanční investice krátkodobého rázu nebo růst nominálních úrokových sazeb s důsledkem přílivu rizikového kapitálu. Při nepředvídané vysoké inflaci se např. očekávají; redistribuce důchodů od věřitelů k dlužníkům, znehodnocení úspor nebo také narušení daňového systému, které narušují potenciál dané ekonomiky. (ČNB, 2016)

Při dostatečné míře nezávislosti centrální banky je z velké části omezen vliv politické moci na ni. V případě závislých centrálních bank v historii často docházelo k opatřením ze strany vlád, která měla smysl jen z krátkodobého hlediska. Stávalo se tak při nadměrném deficitu státního rozpočtu, kdy vláda požadovaly půjčky od centrální banky ke krytí onoho deficitu. Tato opatření vedla ke krátkodobému ekonomickému růstu, avšak v delším období se projevují nežádoucím růstem inflace a tím i navrácení ekonomické aktivity na původní nebo nižší úroveň.

Příkladem závislosti centrální banky na vládních rozhodnutích je právě zimbabwská centrální banka mající svůj původ v bance Rhodesie a Ňaska a vznikla v březnu 1956 jako centrální banka pro Federaci Rhodesie a Ňaska. Nynější centrální banka je nástupcem Central Currency Board, který měl výhradní právo vydávat měnu. Po rychlém růstu ve svých operacích a zvyšování počtu zaměstnanců se centrální banka finálně přesunula na 80 Samora Machel Avenue ve městě Harare do technologicky nejvyspělejší budovy Zimbabwe, kde byla dne 31. května 1996 slavnostně otevřena prezidentem Robertem Gabrielem Mugabem. Guvernér a jeho dva zástupci jsou jmenováni prezidentem na obnovitelné pětileté období. Představenstvu, skládajícího se ze sedmi členů bez výkonných pravomocí, předsedá guvernér.

Jako svou vizi centrální banka představuje být odpovědnou, transparentní a efektivní institucí, která bude dohlížet a udržovat stabilní finanční systém vzbuzující důvěru, a zároveň zajistí udržitelný hospodářský růst Zimbabwe. Dá se říct, že posláním této banky, jehož jádrem jsou lidské zdroje a moderní integrovaný systém informačních a komunikačních technologií, je udržovat makroekonomickou a finanční stabilitu, uskutečňování a sledování důvěryhodných politik, dohled nad bankami a usnadnění přílivu kapitálu. Centrální banka, jediný eminent měny v Zimbabwe, je odpovědná za formulování a provádění měnové politiky, především udržováním nízké, stabilní úrovně inflace. Další hlavní funkcí je udržovat stabilní bankovní systém prostřednictvím svého dohledu a být věřitelem poslední instance. Další sekundární role zahrnuje správu zlatých a devizových aktiv v zemi. (RBZ, 2016)

3.2.1 Zimbabwská centrální banka v době hyperinflace

Jak bylo vysvětleno v předchozí kapitole, pokud je centrální banka plně nezávislá, nepodniká kroky s negativním dopadem na ekonomiku. Co se týče zimbabwské centrální banky, právě ta byla velmi ovlivněna svojí závislostí a vykonáváním příkazů směřovaných od vlády. Při ničivé hyperinflaci, která zasáhla celou zemi, byly jedním z jejích zdrojů kroky centrální banky.

Steve Hanke ve své studii uvádí, že od ledna 2005 do května 2007 byly tisknuty peníze mnohem rychleji než při německé hyperinflaci. Zajímavostí je, že během období 2001-2007 se zvýšilo množství personálu až o 120%. Toto obrovské kapacitní zvýšení zaměstnanců bylo největší ze všech centrálních bank na světě během daného období. Během této ekonomické situace bylo jasné, že jediný způsob jak účinně zastavit vysokou inflaci a zároveň udržet měnovou stabilitu, je přechod z centrálního bankovníctví na jiný měnový režim. Byly navrhovány tři různé způsoby, které se vzájemně nevylučovaly: dolarizace, svobodné bankovníctví nebo currency board. (Hanke, 2008)

Dolarizace, nebo-li použití cizí měny, neznamená používání přímo amerického dolaru, i když v případě Zimbabwe tomu tak bylo. Byla vyhlášena koncem ledna 2009. Americký dolar se používal souběžně s lokální měnou, která ztrácela na významu, jelikož při jejím vysokém znehodnocení a nestabilitě ztrácelo smysl s ní obchodovat. Obyvatelé země v podstatě ani nemohli dostávat svůj plat a úspory v zimbabwských dolarech, protože banky byly podle zákona limitovány ve velikosti výběru. Centrální banka Zimbabwe podpořila polooficiální dolarizaci už v roce 2008, kdy povolila 1000 prodejnám a 250 velkoobchodníkům obchodovat v cizí měně. V té době zimbabwští zaměstnanci také požadovali dostávat své platy v cizí měně, neboť v obchodech se tak platilo. Lidé byli nuceni platit nájemné v cizích měnách i nemocnice účtovaly za své služby v neoficiální měně, a proto se protesty obyvatel za dolarizaci v zemi stále stupňovaly. (IRIN, 2009) Centrální banka ztratila svou schopnost být věřitelem poslední instance. To mělo neblahý vliv na komerční banky v zemi, pokud by v ně lidé ztratili důvěru, došlo by k jejich zkrachování. Obecně si zimbabwské komerční banky uchovávají přibližně 30 % hodnoty úvěrů, a to snižuje schopnost a ochotu půjčovat ostatním komerčním bankám v případě kritické finanční situace. (Trejbal, 2013)

3.3 Ekonomický vývoj Zimbabwe

Během let 1980-1990 se zimbabwská ekonomika označovala za velmi silnou s důrazem na její efektivní rozvoj a prosperitu. Tehdejší duální zemědělský sektor byl výrazně podporován vládou k poskytování potravin a surovin pro výrobní sektor, jenž byl řídicím faktorem ekonomického růstu. Dalšími významnými sektory bylo zemědělství, maloobchod nebo hotelnictví. V období 1985-1990 se nejvíce na HDP podílely tyto sektory: výrobní (32%), zemědělství (13%), hotelnictví (9%), peněžnictví a pojišťovnictví (5%), hornictví (3%), ostatní (34%). (FAOSTAT, 2012)

Reálně meziroční tempo růstu během tohoto období se pohybovalo v rozmezí 3-4% a v roce 1988 dosáhlo rekordních 7,6%. Hospodářský růst po roce 1990, pohybující se v průměru 3,2%, byl doprovázen přijetím řady významných tržně orientovaných hospodářských reforem, nejhlavnější z nich je ESAP z roku 1991. O 7 let později se začal výrazně zpomalovat ekonomický růst a v roce 2000 se zimbabwská ekonomika dostala do recese. Důsledky pozemkové reformy na sebe nenechaly dlouho čekat, nejvíce byl ovlivněn výrobní sektor, jehož podíl na HDP klesl minimálně o 90% mezi lety 1997-2008, výrobní kapacita klesla o 11%. V období 2000-2008 vzrostla nezaměstnanost na více než 80 %, prudce vzrostla inflace a import převážil export. Ekonomika byla ponořena do deficitu, který činil pět miliard amerických dolarů (do konce roku 2011). V únoru 2009 došlo k výrazným transformacím v zemi, které vedly ke stabilizaci a zotavení. Nicméně, tento proces byl externě ovlivněn globální ekonomickou krizí. Během stabilizace bylo stanoveno několik cílů znázorněných v následující tabulce.

Tabulka 2 Stanovené cíle pro rozvoj Zimbabwe

Jaký cíl má být splněn?	Kým má být cíl splněn?
Nastavení příznivého ekonomického a politického prostředí: <ul style="list-style-type: none"> • stabilní politika • poskytování služeb v oblasti infrastruktury • větší finanční podpora a transfer technologií 	Vládou
Investice do technologií: <ul style="list-style-type: none"> • kreativita • inovace 	Soukromým sektorem
Výzkum a vývoj: <ul style="list-style-type: none"> • využívání obchodních a investičních příležitostí 	Soukromým sektorem
Zhodnocení měny	Vládou i soukromým sektorem
Příliv kapitálu a znovuoobnovení výroby průmyslových výrobků	Vládou

Zdroj: Trade dynamics in Zimbabwe (1980-2012): The untold trade story of Zimbabwe. *RJOAS* [online]. Zimbabwe: Talknice Saungweme, 2013 [cit. 2016-03-04]. Dostupné z: http://www.rjoas.com/issue-2013-11/article_05.pdf

3.3.1 Rozpočtový deficit a vývoj inflace

Pokud ekonomika země zažívá vysokou inflaci, zřejmě se i potýká s rozpočtovým deficitem, který s ní jde ruku v ruce. Tento model je typický pro rozvojové země. Vztah inflace a deficitu byl v Zimbabwe ovlivněn nadhodnoceným oficiálním směnným kurzem a kvazi-fiskálními aktivitami centrální banky, včetně úvěrových dotací, kurzových ztrát z vícenásobných směnných kurzů. Samotná vysoká inflace má vliv na fiskální deficit i tím, že narušuje reálné mzdy a vládní výdaje, pokud jsou používány k pokrytí inflace. (Hanke, 2008)

První fáze probíhala v období 1997-2000. Vzrůstající fiskální deficit způsoboval nárůst spotřebitelských cen. Velkým zásahem do financí byla platba v roce 1997 směřována válečným veteránům, následována výrazným zvýšením mezd civilních služeb, které mělo ovlivnit parlamentní volby tři roky poté. (IMF, 2005) Bývalí bojovníci v bojích o nezávislost Zimbabwe byli vesměs chudí, angažovali se ve výrobě produktů na venkově, tudíž nedokázali odolávat konkurenčnímu prostředí. Vzhledem k vyvíjenému tlaku na prezidenta Mugabeho dostali váleční veteráni svou požadovanou finanční odměnu, která jim byla několik let upírána. Mugabe v tomto kroku viděl příležitost, jak posílit své postavení před chystajícími se volbami a bez promýšlení důsledků a bez projednání s vládou válečným veteránům nabídnul 50 000 zimbabwských dolarů pro každého, včetně bezplatné zdravotní péče, kvalitního vzdělání pro jejich rodiny a měsíční penze ve výši 2 000 zimbabwských dolarů. Daná situace měla za následek bezprostřední pád lokální měny, jejíž hodnota se přes noc snížila na polovinu její hodnoty. Benefity válečných veteránů byly uloženy do společnosti Zexcom, která tento fond s úsporami zneužila, a tak veteráni opět pozbyli svých benefitů. (Raftopoulos, 2005)

Prudkému nárůstu výdajů přispěly výdaje na obranu kvůli vojenské angažovanosti zimbabwských vojsk v Republice Kongo. Zmíněné výdaje se vyšplhaly na celkový schodek rozpočtu necelých 18% HDP v roce 2000. Meziroční růst spotřebitelských cen vzrostl z 24% v lednu 1998 na více než 55% v prosinci 2000. (The World Bank, 2015)

Druhá etapa probíhající od roku 2001 do roku 2003 přinesla pokles rozpočtového schodku především veřejných výdajů. Mzdové náklady klesly z 16,5% HDP za rok 2000 na méně než 7,5% HDP za rok 2002. Navíc, nominální úrokové sazby byly drženy na nízké úrovni, to poukazuje na zvyšující se negativní reálnou úrokovou míru na pokladniční poukázky s tím, jak se začala rozvíjet inflace. V tomto období prudce vzrostla zásoba širokých peněz a rezervní měny především díky úvěrům pro mimo-vládní sektor. Směnný

kurz zprvu ukazoval hodnoty 55 zimbabwských dolarů za jeden dolar americký, poté už 824 zimbabwských dolarů za jeden dolar americký. Oficiální směnný kurz se stal nadhodnocený. Úřady se pokusili kompenzovat tuto zátěž uvalenou na export poskytováním dotací výrobcům a úvěrů soukromému sektoru se zvýhodněnými sazbami prostřednictvím speciálních úvěrových rámců z centrální banky. Vzrůstem nominálních úrokových sazeb vzrostly také implicitní dotace na zmíněné úvěry. Růst peněžních agregátů se koncem roku 2003 zvedl až na 400%. Růst spotřebitelských cen také zažíval prudký růst, a to téměř na 600% v průběhu roku. (IMF, 2005)

Třetí fáze probíhala v roce 2004. Během třetí fáze inflace dramaticky poklesla, naopak došlo k nárůstu rozpočtového schodku. V odrazu zavedení nových opatření, jako bylo nejdůležitější zavedení daně z přidané hodnoty, příjmy do rozpočtu vzrostly, avšak fiskální pozice Zimbabwe klesala z důvodu stále se zvyšujících vládních výdajů. Celkové výdaje se oproti 25% HDP v druhé fázi zvýšily na 40% HDP. Nicméně, rychlost inflace zpomalila v důsledku zpřísnění měnové politiky. Rezervní měna a růst širokých peněz se výrazně zpomalil a inflace klesla na 133% ke konci roku. Posun ve financování deficitu ze zdrojů vyjma od centrální banky zajistil zmiňované snížení inflace. Tento posun měl za následek vytěsňování úvěrů v soukromém sektoru. (IMF, 2005)

3.4 Pozemková reforma v Zimbabwe

V této kapitole bude vysvětleno, jak pozemková reforma ovlivnila hospodářskou politiku Zimbabwe, a proč je označována jedním ze zdrojů hyperinflace v zemi. Pro pochopení situace je potřebné se seznámit s obdobím před zahájením pozemkové reformy, která se datuje k roku 2000, nýbrž její teoretické plánování sahá o dekádu let zpátky. Další částí je podrobnější vysvětlení průběhu pozemkové reformy a její následky.

3.4.1 Politická situace

Pozemky vždy byly zdrojem politických konfliktů, mezi původní černošskou komunitou a bílými osadníky, již od počátku kolonizace, kdy byla země známá jako Rhodesie. Drtivá většina dobře situované a produktivní půdy patřila právě bílým osadníkům. Po úspěšné vleklé válce za osvobození země od závislosti na Británii se britská vláda s místními politickými stranami domluvili na dohodě známé jako Lancaster House Agreement a následnými volbami v roce 1980. Při této dohodě již figuroval nynější prezident, Robert

Mugabe, vůdce Zimbabwe African National Union-Patriotic Front (ZANU-PF), který později i jednoznačně vyhrál volby, v roce 1980 se stal premiérem a o 7 let později prezidentem. V roce 1980 tedy vznikla nezávislá Republika Zimbabwe s prezidentem jménem Canaan Banana a premiérem již zmiňovaným Robertem Mugabem. Vláda se mohla pyšnit jednou nejvíce vyspělejší ekonomikou na africkém kontinentě, kterou později svými kroky přivedla k totálnímu úpadku. (Raftopoulos, 2005)

Už od této doby se objevovala snaha o přerozdělování půd směrem k černošskému obyvatelstvu, jenž obhospodařovalo drobné nekomerční farmy. Tato snaha však byla omezena dohodou Lancaster House Agreement, která se zavazovala po dobu deseti let speciální ochraně právě bílým obyvatelům země. Zmíněná ochrana spočívala v ochraně jejich majetku, přesněji řečeno tito obyvatelé nesmějí být nuceni k přerozdělování jejich majetku. V případě prodeje pozemku ve prospěch nové vlády, musí vláda nabídnout okamžitou odpovídající odměnu. S příchodem roku 1990, kdy došlo k uvolnění ochrany bílých farmářů, vládnoucí strana ZANU-PF změnila patřičná ustanovení týkající se vlastnických práv v ústavě. Následně na to, v roce 1992 byl vydán Land Acquisition Act, který povoloval vykupování pozemků od soukromých subjektů a jejich následné postoupení. Za vykoupení pozemku se stanovila „přiměřená“ kompenzace vyhodnocována šestičlennou komisí, a zároveň byla určena maximální velikost farem. Objevovala se i doporučení, která říkala, že nejlepším způsobem dosažení zásadního přerozdělování pozemků je zavedení daně z pozemků, avšak tato daň nebyla nikdy skutečně zavedena. (IMF, 2005)

Paradoxem je, že v první dekádě nezávislosti Zimbabwe, kdy platila ochrana pozemků, se přerozdělila jejich větší část, než-li v druhé dekádě. V první dekádě to byly tři miliony hektarů pozemků, naopak v druhé necelý jeden milion hektarů. Toto zpomalení přerozdělování půd bylo důsledkem nedostatku financí vlády. Pouze 19% ze zabraných pozemků tvořily kvalitní půdy, zbytek by se dalo nazvat marginálními, nevhodnými pro pastvu a pěstování plodin. Zimbabwe byla poskytnuta finanční pomoc z několika vlád, ale nejvýznamnější byla finanční výpomoc od Velké Británie ve výši 44 milionů liber, která měla podpořit vykupování půdy od vlastníků velkých farem na základě tržních cen. Tento grant byl z velké části vyčerpán už v roce 1988 a jeho formální expirace se počítala k roku 1996. S příchodem nové britské vlády přišel i bojkot vůči poskytování finančním prostředkům Zimbabwe na přerozdělování pozemků, které mělo údajně snížit chudobu původních černošských komunit. Je podivuhodné, že Zimbabwe tuto finanční výpomoc od Velké

Británie nebralo jako pomoc pro rozvoj země, nýbrž jako historickou povinnost a ve finále zimbabwská vláda označila Británii jako rasistickou. (HRW, 2002)

V roce 1999 bylo stále přibližně 11 milionů hektarů vlastněno komerčními zemědělci, převážně bílé rasy. Ve výsledku vyplynulo, že velká část farem nakoupená pro přerozdělování skončila ve vlastnictví členů vlády a dalších vysoce postavených veřejných činitelů, kteří své farmy neuměli efektivně rozvíjet, naopak je přiváděli k úpadku. Tento krok si naprosto protiřečil s údajným cílem pozemkové reformy, a to přerozdělování půdy drobným farmářům ke snížení chudoby. I téměř dvacet let po nezávislosti země, většina černých venkovských obyvatel trpěla obrovskou chudobou. Ekonomická krize v zemi stále rostla. (Coats, 2010)

Zvyšování úrokových mír, růst inflace, pokles akciového trhu, propad výroby; to vše byly události stále více zasahující 90. léta v Zimbabwe. Lidé se potýkali se ztrátou pracovních míst, stoupaly ceny potravin a pohonných hmot a i přes uvedené interní finanční problémy, vláda v červnu 1998 poslala kolem jedenácti tisíc zimbabwských vojáků do Demokratické republiky Kongo k boji na podporu vlády místního prezidenta. Obrovský nárůst cen, kdy se ceny každý měsíc zdvojnásobily, dovedl farmáře ke konci pěstování plodin určených jako základní potraviny. Kvůli velkým ztrátám se farmáři uchylovali k pěstování plodin bez fixních sazeb. Ze země, která svou produkcí kukuřice a pšenice zásobovala při nedostatcích ostatní sousední státy, se stala závislá země na pomoci západních vlád, které na zimbabwskou potravinářskou krizi poskytly kolem 300 milionů dolarů. Z důvodu obrovského nadhodnocení domácí produkce byl téměř znemožněn import potravin v následujících letech. (HRW, 2002)

V roce 2000 se uskutečnily parlamentní volby, kde byla vyslovena velká důvěra straně Movement for Democratic Change (MDC) vedenou Morganem Tsvangiraiem. Důvěru projevil především obyvatelé vyspělých částí země, kteří nevěřili Mugabemu a jeho slibům, naopak venkovské obyvatelstvo se nechalo snadno zmanipulovat z nedostatku informací a jiného racionálního vnímání. O dva roky později nastal čas pro uskutečnění prezidentských voleb a ani tato událost se neobešla bez násilí ze strany Mugabeho k vyvolání všeobecného strachu. Mugabeho taktika pro velká města podporující Tsvangiraiema spočívala v omezení velkého počtu volebních místností, před kterými se pak tvořily dlouhé fronty. Je samozřejmé, že někteří obyvatelé vyspělých měst se k volbám ani nedostali. Robert Mugabe zvítězil v prezidentských volbách s 56% hlasy. (IMF, 2005)

3.4.2 Realizace pozemkové reformy

Zimbabwská pozemková reforma, nebo-li fast track land reform (FTLR), byla jedním z kroků k posílení pozice prezidenta Mugabeho. Byla oficiálně zahájena v červnu 2000 s plánem okamžitého urychlení přerozdělování pozemku od subjektů vlastnících velkostatky k drobným farmářům ke zmírnění chudoby. Za období devíti měsíců bylo zabráno celkem 2706 farem pokrývajících více než šest milionů hektarů. Jen za rok 2000 bylo osadníky vedené válečnými veterány obsazeno více než 1600 komerčních farem. Podle průzkumu Commercial Farmers' Union (CFU) ke konci roku 2001 náleželo každé farmě přibližně 53 okupantů. V lednu roku 2002 bylo zabráno 4874 farem s rozlohou 9,23 milionů hektarů. (HRW, 2002)

Pozemková reforma obsahovala model A1 a model A2, které byly určeny k definici přesídlování v rámci reformy. Model A1 je určen pro lidi, kteří nevlastní žádný pozemek a tento nový přidělený jim bude sloužit k pěstování plodin k udržení životního minima. Tento model sloužil pro 160 000 chudých příjemců. Průměrná velikost farem z modelu A1 se pohybovala okolo 37 ha, které zahrnovaly část země pro pěstování plodin i část země pro pastvu. Model A2 nabízel 51 000 menších farem k využití pro komerční užitky původní černošské komunity s průměrnou velikostí 318 ha. Až dvacet procent pozemků z modelu A1 je vyhrazeno pro válečné veterány, kteří pomáhali obsazovat farmy velkostatkářů. Samozřejmě, v praxi bylo od daných kritérií opuštěno. Rozsáhlá korupce ve státě způsobila přerozdělování pozemků ve prospěch Mugabeho politické strany a jiných státních příslušníků. (Scoones, 2010)

V listopadu 2001 Mugabe použil svou prezidentskou pravomoc k změně zákona o pozemcích. Nová ustanovení znamenala, že vlastnictví určitého pozemku je přeneseno okamžitě a devadesátidenní lhůta slouží k vystěhování předchozího vlastníka. Za nedodržení byla stanovena sankce v podobě odnětí svobody až na dva roky. Téhož měsíce zimbabwské ministerstvo zemědělství rozhodlo o omezení plochy zemědělských jednotek v rozmezí 250-400 ha u orných ploch a 2000 ha u pastvin. Problémem bylo, že chudí farmáři s nedostatkem zkušeností a finančních prostředků nebyli schopni zajistit rozvoj a prosperitu velkofarem. Od vlády nebyla přidělována žádná podpora pro nové osadníky, a tak se dá říct, že si většina černošské komunity vůbec nepřilepšila. Zásadní je také vzdálenost velkofarem od prospěšných zařízení jako jsou školy, nemocnice nebo obchody. Obyvatelé tuto reformu hodnotí negativně, už jen kvůli nespravedlnosti a špatným dopadům na ně samotné. (HRW, 2002)

Tabulka 3 Změny v rozdělení země v letech 1980-2010

	1980	2000	2010
KATEGORIE POZEMKŮ	Rozloha (milion ha)	Rozloha (milion ha)	Rozloha (milion ha)
Starší přesídlení	0	3,5	3,5
Nová přesídlení: A1	0	0	4,1
Nová přesídlení: A2	0	0	3,5
Drobné komerční farmy	1,4	1,4	1,4
Velkokapacitní komerční farmy	15,5	11,7	3,4
Státní farmy	0,5	0,7	0,7
Městské pozemky	0,2	0,3	0,3
Národní parky a lesní pozemky	5,1	5,1	5,1
Veřejné prostranství	16,4	16,4	16,4
Nerozdělená půda	0	0	0,7

Zdroj: Zimbabwe's land reform: challenging the myths. *IDS* [online]. Londýn: Ian Scoones, 2010 [cit. 2016-03-08]. Dostupné z: <https://www.ids.ac.uk/files/dmfile/zimbabwean1pdf.pdf>

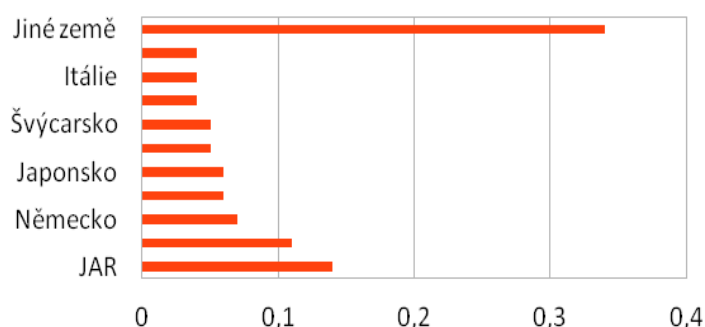
3.5 Mezinárodní obchod

Prosperující období 1996-1997 a výrazný ekonomický pokles spojený s hyperinflací v letech 2000-2008 jsou spojeny s několika kontrastními rozdíly ve struktuře obchodu, politiky a hodnot státu. V 90. letech byly významnými obchodními partnery vyspělé země jako je

např. Německo, USA, Evropská unie, Velká Británie nebo Japonsko. V současné době je hlavních obchodním partnerem Jihoafrická republika, která tvoří téměř 60% z celkového objemu obchodu. Kdyby se po pádu zimbabwského dolaru stal oficiální měnou jihoafrický rand, snížily by se náklady na obchodování s JAR a byla by podpořena obchodní integrace mezi oběma zeměmi.

Graf 4 Podíl exportních zemí v roce 1992 (v %)

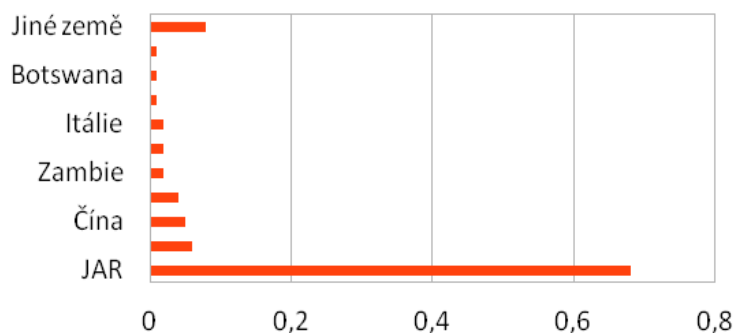
Procentuální podíl exportních zemí (rok 1992)

Zdroj: Trade dynamics in Zimbabwe (1980-2012): The untold trade story of Zimbabwe. *RJOAS* [online]. Zimbabwe: Talknice Saungweme, 2013 [cit. 2016-03-04]. Dostupné z: http://www.rjoas.com/issue-2013-11/article_05.pdf

Graf 5 Podíl exportních zemí v roce 2011 (v %)

Procentuální podíl exportních zemí (rok 2011)

Zdroj: Trade dynamics in Zimbabwe (1980-2012): The untold trade story of Zimbabwe. *RJOAS* [online]. Zimbabwe: Talknice Saungweme, 2013 [cit. 2016-03-04]. Dostupné z: http://www.rjoas.com/issue-2013-11/article_05.pdf

V důsledku hyperinflace zemi náleží nejistá pozice z pohledu ostatních zemí, a proto došlo k poklesu exportu. Nedostatečná infrastruktura, vysoké provozní náklady nebo slabé podnikatelské „klima“ jsou negativními faktory pro investice do klíčových exportních sektorů. Zimbabwe se stala jednou z méně atraktivních zemí pro investory. Zemědělství mělo majoritní podíl na vývozu, nýbrž po pozemkové reformě výrazně pokleslo v produkci. (Coats, 2010)

Mezi silné exportující komodity patří především tabák (16 %), polotovary zlata (15%), průmyslové diamanty (11 %), ferochrom (10 %), nikl (9 %), vyzrěná bavlna (8 %) a surový třtinový cukr (5 %). S takovými vyvážejícími se položkami se Zimbabwe dostává do neudržitelné situace vzhledem k nízkým příjmům z exportu, odlivu prací a vysokých importních nákladů. Není ani podporován transfer technologií a ztrácí se kontrola nad mezinárodními cenami z důvodu jejich nestálosti. Zimbabwské hospodářství se změnilo z téměř soběstačného hospodářství v 90. letech na závislé na importu, rok 2008 je tzv. přechod z exportně orientované země na zemi orientovanou především na import. V 90. letech se dovážely hlavně průmyslové výrobky, čteně průmyslové stroje, díky kterým vzkvétala produkce země. V období stabilizace se vláda snažila minimalizovat import, který prohluboval rozpočtový deficit. Většina dovozu se týkala spotřebního zboží jako jsou např. ojetá motorová vozidla, elektrické generátory, hnojiva, potravinářské oleje nebo obiloviny. (RJOAS, 2013)

Nyní se zimbabwský export do Evropské unie skládá hlavně z tabáku, oceli, diamantů, čerstvé zeleniny, hovězího masa, ale často i řezanými květinami. Naopak Unie do země exportuje strojírenské výrobky, léčiva, potraviny a dopravní prostředky. (Business info, 2015) Rok 2014 činil zimbabwský dovoz 6,4 mld USD, což by s 14,2 miliony obyvateli znamenalo roční poptávku jednotlivce ve výši 450 USD. Z kontinentálního hlediska 53,4 % z celkového importu připadá na africké země, 34,2 % na asijské země a 10,4 % na Evropu. Celkový zimbabwský vývoz v roce 2014 vykazoval hodnotu 3,1 mld USD, což by znamenalo roční nabídku na jednotlivce ve výši 738 USD. (RJOAS, 2013)

3.5.1 Zimbabwský export

Jako je to u každého prosperujícího státu, efektivní export země je klíčem k úspěšné ekonomice. Obchod má podstatný podíl na HDP a právě export je hlavním zdrojem deviz pro ekonomiku daného státu. Pokud se hovoří o zimbabwském vývozu, jeho hlavní složkou byly zemědělské produkty, které se v posledních letech výrazně snížily. A proto efektivní export je důležitý pro dlouhodobý udržitelný růst ekonomiky Zimbabwe a pro její vnější životaschopnost.

Tempo růstu celkového vývozu bylo vysoké v druhé polovině roku 1990, ale v druhé polovině 90. let začalo nabírat opačný směr. V 90. letech byla exportní výkonnost země výrazně nad průměrem ostatních afrických zemí. Nicméně, i přes pokles v agrárním sektoru, zemědělství stále patří k majoritní složce zimbabwského hospodářství. Poskytuje obživu přibližně 80 % populace a podílí se na hodnotě mezi 14 až 18,5 % na HDP. Dá se říct, že budoucnost Zimbabwe spočívá v konkurenceschopném a efektivním zemědělském sektoru. (MOA, 2016) Zimbabwskou dominantou v agrárním sektoru byly velké zemědělské podniky a úspěšný zpracovatelský průmysl. Ostré výkyvy reálného kurzu od roku 2000 měly za následek utlumení exportu. Faktory jako je špatná infrastruktura země, vnitřní konflikty, přístup k úvěrům a chudá vláda omezují pozitivní efekt na konkurenceschopnější směnný kurz. Zejména zemědělská výroba a export byly ovlivněny pozemkovou reformou. Narušení zemědělské výroby negativně působilo na výrobní sektor, protože velká část vstupů pocházela právě ze zemědělství.

Kvalitativní faktory, které mají vliv na export, lze začlenit do dvou kategorií. První kategorií je Index růstu konkurenceschopnosti složený ze tří základních pilířů; kvalita makroekonomického prostředí, situace uvnitř veřejných institucí v zemi a technologická vyspělost země. V této kategorii Zimbabwe patří mezi zmíněných 104 zemí s nejnižší hodnotou indexu v rámci kvality makroekonomického prostředí. Druhou nejhorší hodnotu, po Ugandě, má Zimbabwe v prostředí veřejných institucí, které jsou výrazně ovlivněny státní korupcí. Druhou kategorií jsou specifika z Indexu z podnikatelského prostředí, která určují ochotu investorů do obchodu, určují produktivní ekonomiku a srovnávají Zimbabwe s ostatními regionálními průměrnými hodnotami. V praxi jsou mikroekonomické podmínky pro podnikání v Zimbabwe srovnatelné s regionálními průměry. Trh práce se nepohybuje v negativních hodnotách, ale jsou horší než např. v Zambii, Ugandě a Botswaně. (IMF, 2005)

Dá se říct, že export je velmi ovlivněn etnickým napětím v zemi a paralelním tržním směnným kurzem. Naopak sjednocení směnného kurzu a zlepšení fiskální a monetární politiky země by mohlo zase navrátit exportu původní podobu jako např. v 90. letech.

Tabulka 4 Porovnávání indexu růstu konkurenceschopnosti v roce 2004

Index růstu konkurenceschopnosti	Zimbabwe	JAR	Zambie	Uganda	Botswana
Technologický index	86	40	90	77	64
Index veřejných institucí	73	35	66	86	39
Index makroekonomického prostředí	104	48	95	75	42
Celková hodnota	99	41	83	79	45

Zdroj: Zimbabwe: Selected Issues and Statistical Appendix. *IMF* [online]. USA: International Monetary Fund, 2005 [cit. 2016-03-08]. Dostupné z: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/scr/2005/cr05359.pdf>

3.6 Hyperinflace

Hyperinflaci, nebo-li extrémní případ inflace spojený s obrovským nárůstem cenové hladiny, lze charakterizovat několika způsoby. „*Za hyperinflaci se považuje ztráta kupní síly peněz v takovém měřítku, že porovnání částek z operací provedených v rozdílných okamžicích je zavádějící.*“ (Jílek, 2004, s. 430) V takové ekonomické situaci dochází ke ztrátě hodnoty měny a k rychlému nekontrolovatelnému růstu cen a z tohoto důvodu se určuje denní nebo měsíční míra hyperinflace.

Hyperinflace, tedy nejvyšší růst cenové hladiny, který nemá tendenci se navracet k rovnováze, nýbrž nekontrolovatelně roste a narušuje hospodářskou činnost státu. Rozhodující je cenový index, jenž právě určuje ceny, mzdy, ale i úrokové míry. Rychlost růstu cenové hladiny a růst množství peněz v ekonomice má za následek ztrátu jak hodnoty měny, tak ochotu lidí držet peníze v hotovosti, a proto je upřednostňována naturální směna před směnou peněžní. Lidé preferují jiná nepeněžní aktiva a přecházejí k zahraničním relativně stabilnějším

měnám. (Revenda, 2012) Paradoxem je, že vyšší poptávka po těchto aktivech způsobuje další růst cenové hladiny. „*Koupě a prodeje na úvěr se uskutečňují za ceny, které zahrnují očekávanou ztrátu kupní síly během úvěrového období, a to i v případě krátkého úvěrového období.*“ (Jílek, 2004, s. 51) Z výše uvedeného vyplývá, že v důsledku hyperinflace jsou zvýhodněni dlužníci na úkor jejich věřitelů. Tento jev je způsoben poklesem reálné hodnoty peněz i přes jejich dále neměnnou nominální hodnotu.

3.6.1 Hyperinflace v Zimbabwe

Po roce 2000 se začala míra inflace rapidně zvyšovat. Došlo k nárůstu z 20% v roce 1997 až na 623% v lednu 2004. Začátek roku 2004 se potýkal s velmi vysokou inflací, avšak ke konci roku tato hodnota klesla na 130%. (Muñoz, 2006) Při tak vysokých hodnotách začaly následky dopadat i na obyvatele. Uzavírání zimbabwských škol, nemocnic, havarijní stav místních silnic a vysoká nezaměstnanost jsou běžnými následky hyperinflace. Uvádí se, že každý osmý člověk z deseti je bez práce a ti, kteří ještě nepřišli o své zaměstnání, odmítají přijímat svůj plat v bezhodnotných zimbabwských dolarech. (Madslie, 2009)

Z dříve ekonomicky úspěšné země se stala země potýkající se s platební neschopností, závislostí na importu a neochotou poskytovat investice ze zahraničí, což z velké míry ovlivnilo množství deviz v zemi. Deficit státního rozpočtu a neschopnost splácet své výdaje se řešilo opětovným vydáváním dalších nekrytých peněz. V zemi propukla politická, humanitární i hospodářská krize. Diktátorský režim prezidenta Mugabeho nechtěl připustit své vlastní selhání, ale zdroje selhání hledal jinde než ve své vládě. Zimbabwe byla postižena sankcemi ze strany Spojených států i Evropské unie, jejíž členové přihlíželi především na kritickou humanitární krizi v zemi. Tyto sankce byly směřovány vůči politickému aparátu, běžnému obyvatelstvu, které trpělo nemocemi, chudobou a nedostatkem potravin, se vyhýbaly. První uvalení sankcí ze strany Evropské unie započalo již v roce 2002, kdy byl Mugabemu a jeho spolupracovníkům zakázán vstup do Evropy, včetně zmrazení jejich vkladů na tomto území. (ČT24, 2009)

Od roku 2004, kdy došlo k mírnému poklesu inflace, jinak nedošlo k výraznému zlepšení, spíše naopak. Tři roky poté se míra inflace vyšplhala na stotisícovou hodnotu a v roce 2008 dosahovala neuvěřitelných 231 milionů procent. V této situaci zemědělský export

neměl smysl jako v 90. letech kvůli stále prohlubujícímu se hladomoru v zemi. Obchod je ve velké míře prováděn na černém trhu a stále častější je uchýlování se k původním formám obchodu, např. k barterovému obchodu. Vláda sice podnikla kroky k oživení ekonomiky, např. revalvaci zimbabwského dolaru k USD nebo státní kontrolu cen, ale žádné tyto kroky nepřinesly očekávané výsledky. Kontrola cen přinesla největší problémy podnikům, které si nemohly dovolit prodávat své zboží za méně než činí náklady na výrobu. Finanční podpora od Mezinárodního měnového fondu byla pozastavena z důvodu neschopnosti vlády splácet. (BBC, 2008)

K prvnímu dni měsíce srpna roku 2008 byla ohlášena oficiální denominace zimbabwského dolaru v poměru 1:106, to znamená, že z bankovek zmizí šest nul. Denominace byla oznámena týden po vydání 100 miliardové bankovky. Vysoká čísla nominálních hodnot bankovek způsobovala problémy v systémech místních bankovních institucí, ale také obyčejným obchodníkům, kteří měli problémy se zadáváním tak vysokých čísel do kalkulaček. Ceny se několikrát denně měnily a ani nejvyšší bankovka nestačila na nákup jednoho bochníku chleba. (Aktuálně, 2008)

V návaznosti na realizaci krátkodobého programu hospodářské obnovy z roku 2009, došlo k částečnému zotavení trhu, avšak stále nevykazoval hodnoty jako v 90. letech. Stejně jako ostatní nestabilní státy v Africe, Zimbabwe čelí třem základním výzvám, které je potřeba efektivně udržet. Jsou to: přestavba veřejných financí, snižování chudoby v zemi a efektivní hospodářský růst. Nedostatečné zásobení infrastruktury je velkým problémem pro podnikání v Zimbabwe. Uvádí se, že ještě klíčovějšími problémy jsou přístup k finančním prostředkům a politická nestabilita. (Coats, 2010)

Počátek roku 2009 probíhal opět ve znamení denominace měny. Škrtnutí dvanácti nul mělo potlačit hrozící ekonomický kolaps v Zimbabwe. Toto opatření vedlo k uvolnění devizového režimu a pro producenty zlata to znamenalo dodávku zlata přímo na trh. Vzhledem k probíhající ničivé inflaci, která se v červenci 2008 oficiálně pohybovala na 231 milionech procent, a k stále zvyšujícímu se růstu měnové zásoby, bylo vyřešení politické krize jedinou výhodou. V červenci 2008 byla pod dohledem zástupců z Africké unie podepsána dohoda o vytvoření jednotné vlády s budoucím premiérem Morganem Tsvangiraiem (v té době předseda MDC). Vyřešením politické krize se měla zlepšovat i ekonomická situace v Zimbabwe. Tato dohoda byla velkým kompromisem pro obě strany, avšak její nezbytnost pro příliv zahraničních investic k zachránění zimbabwské ekonomiky, je nezpochybnitelná. Po uklidnění politické situace jsou zahraniční investoři otevřeni pomoci

pro Zimbabwe. Politická strana MDC chce znovuobnovit lidskou „svobodu“ v zemi, která byla potlačována prezidentem Mugabem v oblasti tisku a svobodného politického názoru. (ČT24, 2009)

Tabulka 5 Vývoj základních makroekonomických ukazatelů v letech 2009-2013

	2009	2010	2011	2012	2013
HDP na obyvatele v běžných cenách (v USD)	632,9	723,2	820,2	908,8	953,4
HDP v běžných cenách (v mld. USD)	8,157	9,456	10,956	12,472	13490
Roční míra inflace ve spotřebitelských cenách (v %)	neuvádí se	3,7	3,3	3,9	1,6
Nezaměstnanost (v %)	95	neuvádí se	neuvádí se	neuvádí se	neuvádí se

Zdroj: Zimbabwe. *Ministerstvo zahraničních věcí České republiky* [online]. Praha 1: MZV, 2013 [cit. 2016-03-04]. Dostupné z: http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/afrika/zimbabwe/

Po zavedení víceměnového systému v roce 2009 začala ekonomika Zimbabwe opět vzrůstat. Je však evidentní, že obnovení místní ekonomiky je otázkou několika let. Během let 2009-2012 se zimbabwská ekonomika odrazila ode dna, její průměrné tempo růstu činilo 8,7%, také inflace byla stabilizována.

Od roku 2012 došlo k opětovnému zpomalení růstu ekonomiky a ke zhoršení směnných relací v důsledku poklesu jihoafrického randu. (The World Bank, 2015)

Růst ekonomiky v roce 2013 klesl na 4,5 %. Po výhře ZANU-PF v tentýž rok byl vytvořen program socio-ekonomické obnovy zvaný Zim Asset, který definoval období říjen 2013-prosinec 2018.

Mezi hlavní pilíře patří zabezpečení potravin pro všechny obyvatele, posílení sociálních služeb včetně vymýcení chudoby, obnova infrastruktury a veřejných služeb. Optimistické vyhlídky programu poukazují na průměrný růst ekonomiky o 7,3 % . (Monyau, 2015)

Tabulka 6 Stanovené cíle růstu jednotlivých sektorů v programu Zim Asset

	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Sektor	v %	v %	v %	v %	v %	v %
Zemědělství, lov a rybolov	-1,3	9	5,1	7	8	12,5
Těžba	6,5	11,4	9,2	6,5	12	12,6
Výroba	1,5	3,2	6,5	7,5	8,4	9,5
Energie (elektrina, voda)	4,2	4,5	7	9,8	11	16
Stavebnictví	10	11	13,5	12	13	15
Peněžnictví a pojišťovnictví	2,6	6,4	6,2	6,2	8,1	10,3
Reality	10	11	13,5	12	13	15
Hotely a restaurace	3,4	5,2	5	5	7,1	9,3
Doprava	3,4	4,4	5,5	5,3	5,4	8
Veřejná správa	5,2	4,2	4,5	3,5	2,4	2,5
Vzdělávání	5,5	4	4,5	5	4,5	4,4
Zdravotnictví	4,3	3,4	4,3	6,2	2	4
Domácí služby	1,5	1,5	3	1,8	2,1	2,2
Ostatní služby	2,5	2,5	3	2,5	2,8	2,8
HDP v tržních cenách	3,4	6,1	6,4	6,5	7,9	9,9

Zdroj: Zimbabwe Agenda for Sustainable Socio-Economic Transformation (Zim Asset). *United Nations Zimbabwe* [online]. Zimbabwe: Government of Zimbabwe, 2013 [cit. 2016-03-08]. Dostupné z: <https://www.ids.ac.uk/files/dmfilehttp://www.zw.one.un.org/sites/default/files/Zim%20Asset.pdf/zimbabwean1pdf.pdf>

Avšak ve skutečnosti se určené ambice neplnily podle představ. Zimbabwská ekonomika sice zažívala zlepšení, ale ne výrazné. Růst HDP klesal z 10,6% v roce 2012 na 4,5% rok poté, také slabá domácí poptávka, nedostatečná likvidita a sílící poptávka po

importu dostávaly zemi do ekonomických obtíží. Pokles aktivity zaznamenal i výrobní sektor, v němž došlo v období 2011-2014 k uzavření téměř 4 610 firem, což mělo za následek propuštění 55 443 pracovníků. Naopak k zlepšení hospodářské situace přispíval opět zemědělský a těžbařský sektor. Co se týče monetární politiky, vláda chce pokračovat v používání více měn v zemi. Zimbabwská centrální banka v podstatě ztratila přímou kontrolu nad peněžní zásobou, úrokovými sazbami a směnným kurzem. Její funkce je omezena na bankovní dohled a správné fungování platebního systému s cílem zajistit finanční stabilitu. (Monyau, 2015)

V posledních dvou letech země zažívá relativní politickou stabilitu a mír. Postavení Zimbabwe ve světě se také mírně zlepšilo, došlo ke zrušení sankcí ze strany Evropské unie, které mělo znovuobnovit vzájemný vztah a spolupráci. Evropská unie zahájila pětiletý program financování ve výši 234 milionů EUR na podporu sociálních služeb v zemi. (Monyau, 2015) Ekonomický růst k roku 2014 vykazuje pokles na 3,8 %, rok poté na 1,5 %. Hodnota deflace -2,8 % v červnu 2015, nestabilní bankovní sektor, nízká likvidita a obavy z nesplacených úvěrů definují současný stav zimbabwské ekonomiky. Nicméně, Zimbabwe má stále obrovský potenciál pro udržitelný růst a ke snížení chudoby vzhledem k bohatým přírodním zdrojům, stávající veřejné infrastruktuře a poměrně kvalifikovaným lidským zdrojům. K využití tohoto potenciálu bude potřeba zlepšení ve veřejném sektoru, v oblasti základních služeb a pokračování v ekonomických reformách a zlepšování investičního klimatu. (The World Bank, 2015)

3.7 Humanitární krize v Zimbabwe

Po následné inflační spirále, odehrávající se v letech 2000-2008, nastalo těžké období nejen pro zimbabwskou ekonomiku, ale i pro obyvatele Zimbabwe. Vzhledem k poklesu rozpočtových příjmů z roku 1998, které tvořily 28% HDP, na pouhých 5% HDP o deset let později, došlo k téměř totálnímu kolapsu ve veřejných službách země. Do konce roku 2008 se uzavřelo mnoho nemocnic, škol a velmi vážně byla ohrožena doprava, navíc propuklá

epidemie cholery si vyžádala přes více než 4 000 životů v důsledku nedostatku lékařů, omezené přístupnosti do nemocnic ve velkých městech a nedostatku základních surovin pro obživu. (Coats, 2010)

Toto rozšíření cholery je největší za posledních 15 let v celé Africe. Situace v zemi byla velmi vážná, kolaps ve zdravotnických službách byl natolik rozsáhlý, že nebylo možné z větší části omezit dalšímu šíření této smrtelné nemoci. Do země přichází i zahraniční finanční výpomoc, nýbrž je velmi omezená kvůli nedůvěře států ve vládu Mugabeho a jeho neochotě provádět reformy v zemi k navrácení do původního stavu ekonomiky. (Mihalco, 2009) V roce 2008 politický režim pozastavil téměř většinu činností v humanitární oblasti. Téměř půl roku fungovala jen velmi omezená dodávka potravin, čisté vody a zdravotní péče pro postižené oblasti. Pro Zimbabwe bylo nutné finančně podpořit a zajistit tyto složky: zemědělství, nouzová telekomunikace, zdravotnictví, přístup k potravinám a pitné vodě, zajištění hygienických zařízení k potlačení šíření nemocí. Humanitární pomoc a následné stabilizace v této oblasti by z velké části omezila migraci zimbabwského obyvatelstva do ostatních zemí. (OCHA, 2009) I přes to, byl v roce 2009 přislíben opětovný příliv rozvojové pomoci ze strany Norska, stejně tak Velká Británie se zavázala k finanční výpomoci ve výši 15 milionů britských liber. Nejvýznamnějšími se jevíly dotace na léky, přípravky na čištění vody a na nezbytné proškolení subjektů pracujících v polních nemocnicích. Navzdory tak vážné situaci, bylo poskytnuto jen 45% poptávaných prostředků na výše zmíněné věci. Právě nedostatek základních potravin, proškoleného personálu a základních léků zhoršuje situaci postižených cholerou, ale i virem HIV. Zimbabwe je jednou ze zemí s největším rozšířením viru HIV. (Mihalco, 2009)

Do budoucna je samozřejmě nutné vyčlenit část financí na zlepšení životní úrovně obyvatel země a podpora jejich růstu. Je samozřejmé, že kvalitní infrastruktura a lidský kapitál jsou základními hnacími motory pro podporu a udržení hospodářského růstu. Zimbabwe čelí mnoha humanitním problémům, ovlivňujících právě kvalitní lidský kapitál. (Coats, 2010)

Od nezávislosti do hyperinflace patřilo Zimbabwe k africkým zemím, které se mohly pyšnit kvalitním vzdělávacím systémem. Následky ekonomické krize v zemi zapříčinily propad ve kvalitě vzdělávacího systému. Nedostatek učitelů a nedostatek financí na školní potřeby je klíčový problém. (Mihalco, 2009) Od zahájení ekonomických reforem a poskytování finančních darů ze zahraničí se vzdělávací systém v Zimbabwe začal mírně

zlepšovat, avšak problémy přetrvávají do současnosti. Odchody učitelů kvůli nízkým platům, chybějící vybavení ve třídách, ale i havarijní stav toalet jsou otázkou nedostatku uvolněných financí ze státního rozpočtu. (IRIN, 2013)

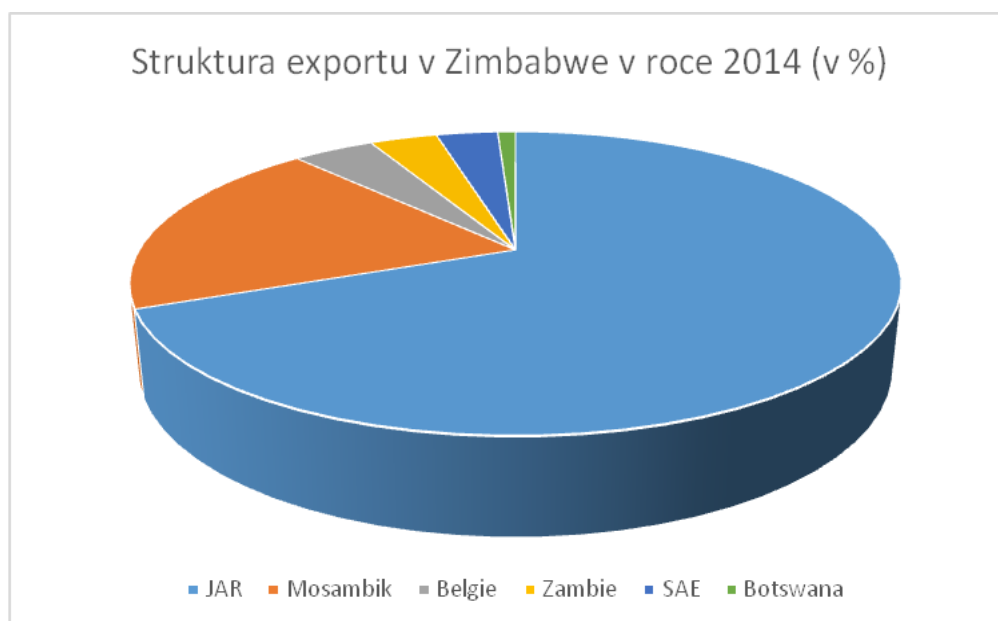
Zimbabwská humanitární krize byla relativně stabilizována, avšak nedostatečné zásobování potravinami přetrvává dodnes, především v rurální společnosti. Předpokládá se, že 12 % zimbabwského obyvatelstva bude k roku 2012 i nadále vyžadovat potravinovou pomoc. Uvádí se, že každý třetí člověk, pocházející z venkovských oblastí, nemá přístup k pitné vodě, a tak je více ohrožen nemocemi. Zatímco výskyt cholery se výrazně snížil ve srovnání s minulými roky, nadále existovala nedostatečná infrastruktura v pitných zdrojích, kanalizacích, hygieně a ochraně zdraví. Nedostatečné zajištění základní zdravotní péče vedlo k rostoucí úmrtnosti obyvatel, nejvíce matek a dětí. (OCHA, 2011) Často střídající se období sucha se záplavami stále ničí úrodu venkovského obyvatelstva, které i díky vysoké nezaměstnanosti nemá přístup k základním potravinám. Současný vzdělávací systém se vrací do starých kolejí, i když některá výše zmíněná negativa nebyla stále vyřešena. Odhaduje se, že míra gramotnosti u lidí ve věku 15-24 let je 92 % u žen a 86,1 % u mužů. (Monyau, 2015)

4 Vlastní práce

4.1 Export a import

Zimbabwe, země v minulosti známá jako obilnice Afriky, bývala významnou ekonomicky prosperující zemí s převahou exportu. Tato éra platila především v době kolonialismu, poté ještě první dekádu po vyhlášení nezávislosti Zimbabwe. Všechny optimistické vyhlídky se začaly hroutit s neracionálním, téměř diktátorským režimem prezidenta Mugabeho. Ze země, která kladla důraz na efektivní export, se stala země orientovaná na import, který měl sloužit k pokrytí všech nedostatků v zemi. V současné době jsou nejdůležitějšími importními položkami potraviny a léky. I když se po proběhlé hyperinflaci ekonomika zlepšuje a snaží se co nejvíce uplatňovat export, stále převažuje závislost na dovozu do země. Následující graf 6 poukazuje na podíl jednotlivých zemí zakomponovaných do exportu Zimbabwe. Nejdůležitější zemí, jak pro export, tak pro import, je Jihoafrická republika, která tvoří více než polovinu celkového vývozu. Jejím 67% podílu na exportu nelze konkurovat, na druhém místě je Mosambik s 18,8 % a na třetím místě se umístila Belgie s 4,1 %. V posledních letech je ze strany Zimbabwe snaha obnovit spolupráci s Evropskou unií jako tomu bylo v minulosti. Dá se říct, že toto je zásluha nové jednotné vlády, stoupenci ZANU-PF včetně prezidenta, jsou k Evropské unii i Spojeným státům velmi skeptičtí, a proto i pouhá 4 % patřící Belgii z celkového objemu exportu, jsou velkým pokrokem pro zemi. Mugabe stále žije v přesvědčení, že za spouštěč obrovského ekonomického propadu stojí sankce směřované ze „západu“. Je evidentní, že pro správné fungování ekonomiky je potřeba rozmanitého obchodu s různými zeměmi, ne jen s Jihoafrickou republikou. Dalšími exportními zeměmi jsou Zambie (3,4 %) v těsném pořadí jsou Spojené arabské emiráty (3,1 %) a prosperující Botswana s necelým jedním procentem z celkového objemu (0,9 %).

Graf 6 Struktura exportu v Zimbabwe v roce 2014 (v %)

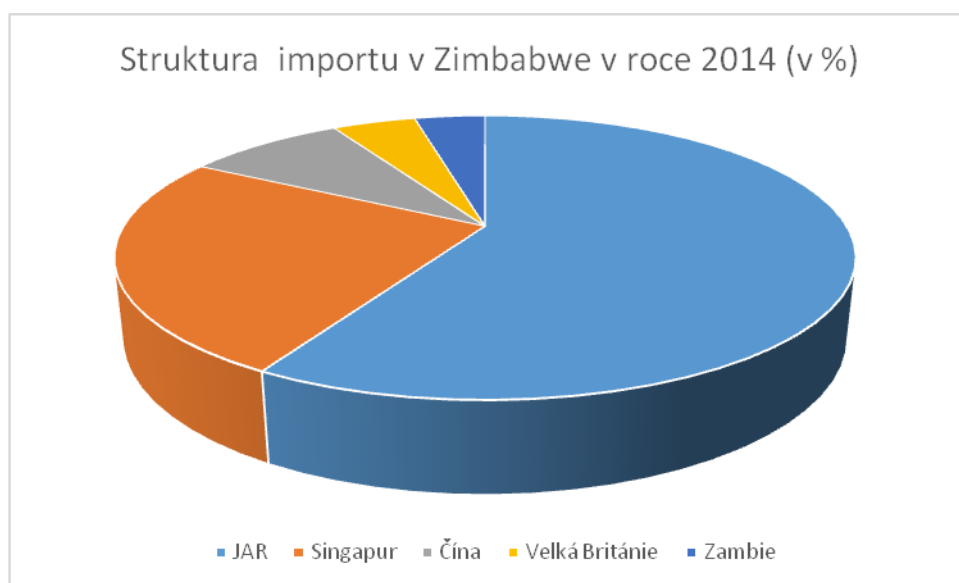

Zdroj: Vlastní zpracování, data Bussines info, 2015

Co se týče importu, je možné ho v současné době označit za hlavní složku ekonomiky. V důsledku nadhodnoceného směnného kurzu ve vztahu k jihoafrickému randu došlo ke ztrátě vnější konkurenceschopnosti. Importované položky mají nižší cenu než tuzemské, a tak zimbabwští výrobci jsou nuceni snižovat ceny za své vyrobené položky. To má za následek omezenou výrobu a zároveň dopad na zaměstnanost, v některých případech může dojít k ukončení činnosti místního podniku.

Graf 7 znázorňuje strukturu importu k roku 2014. Nejdominantnější zemí je opět Jihoafrická republika, která činí 42,9 % z celku. Následuje ji Singapur s 18,3 %, novým obchodním partnerem se stala Čína s 6,3% na celkovém objemu importu. Významnou evropskou zemí v oblasti importu je Velká Británie s 3,3 % a v poslední řadě sousední stát Zambie s 2,8 %.

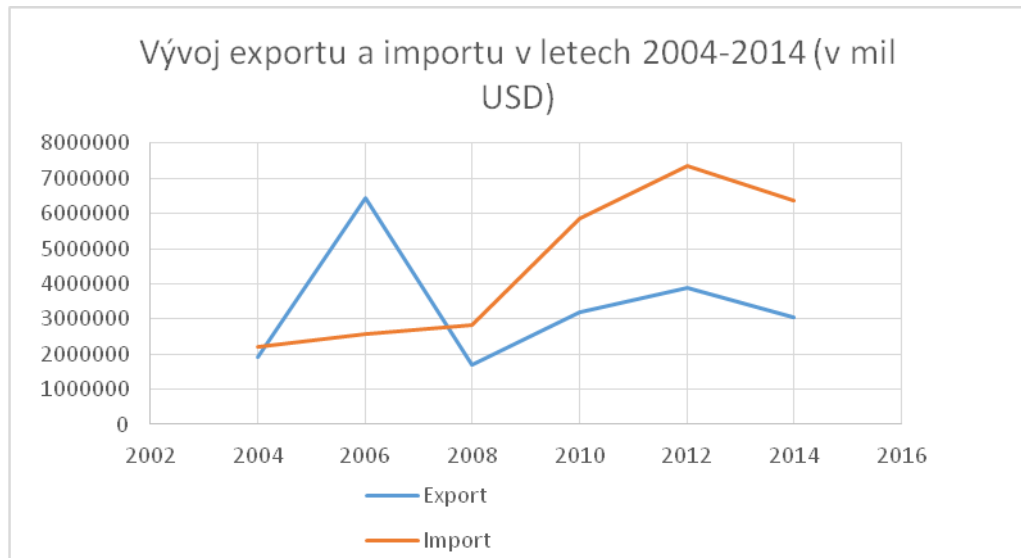
Graf 7 Struktura importu v Zimbabwe v roce 2014 (v %)

Zdroj: Vlastní zpracování, data Business info, 2015

Následující graf č. 8 porovnávající vývoj exportu a importu v horizontu deseti let jasně ukazuje převahu importu nad exportem. Nejpozitivnější výsledek ve vývozu nastal v roce 2006, kdy byla dosažena hodnota 6 427 357 mil USD, zatímco nejnižší hodnota 1 693 889 mil USD nastala v roce 2008. Jak je možné vidět v grafu, ve sledovaném období nejvyšší hodnota exportu nepřesáhla nejvyšší hodnotu importu 7 362 539 mil USD, která nastala v roce 2012. Velkým faktorem v stále narůstajícím objemu importu hrajou přírodní faktory (nejčastěji extrémní sucho), které negativně působí na zemědělství a znemožňují přísun potravin pro obyvatele. Dalším důležitým ukazatelem je dovoz různých léčiv a zdravotnických potřeb vzhledem k stále rozšiřující se epidemii cholery a narůstajícímu počtu obyvatel postižených virem HIV.

Graf 8 Vývoj exportu a importu v letech 2004-2014 (v mil USD)

Zdroj: Vlastní zpracování, data WITS, 2014

Tabulka č. 7 znázorňuje nejvíce zastoupené položky z celkového importu k roku 2014. Nejvíce jsou dováženy různé oleje, nejčastěji ropné oleje. Co se týče léčiv, jejich podíl na celkovém importu je značný kvůli rozvíjejícím se smrtelným nemocem v Zimbabwe. Další novou čteně objevující se položkou v dovozu jsou hnojiva, která jsou potřebná pro revitalizaci půdy po nepříznivých klimatických podmínkách. Znovuobnovení zemědělství je velmi důležité jak pro dostatek plodin k uspokojení obživy venkovského chudého obyvatelstva, tak pro podnikání v zemědělském sektoru a následném posílení zimbabwské ekonomiky.

Tabulka 7 Položky importu za rok 2014

Nejčastější položky importu	Podíl z celkového importu
Oleje	24.6 %
Stroje, motory, čerpadla	9.3 %
Dopravní prostředky	8.5 %
Elektronická zařízení	6.1 %
Obiloviny	5.2 %
Hnojiva	4.2 %
Léčiva	4.0 %
Plasty	3.5 %
Železo a ocel	2.0 %

Zdroj: Vlastní zpracování, data World's Top Exports, 2015

Nerostné bohatství v Zimbabwe má za následek efektivní těžbu drahých kovů, která se největší částí podílí na exportu (viz tabulka č. 8). Druhou velmi významnou položkou je tabák, jenž má tradici v pěstování a následném vývozu již několik desítek let, stejným případem je i vyvážení bavlny. Tabák je v Zimbabwe velmi oblíbenou plodinou, která je pro farmáře ekonomicky velmi výhodná. Země je světově proslulá vývozem tabáku. Nicméně, velkým rizikem pro pěstitele je náchylnost této plodiny na různé výkyvy počasí, které jsou v Zimbabwe velmi časté. Export kávy, čajů a koření není na africkém kontinentu nic neobvyklého, většina afrických zemí se orientuje na pěstování zmíněných položek kvůli vhodným klimatickým a půdním podmínkám.

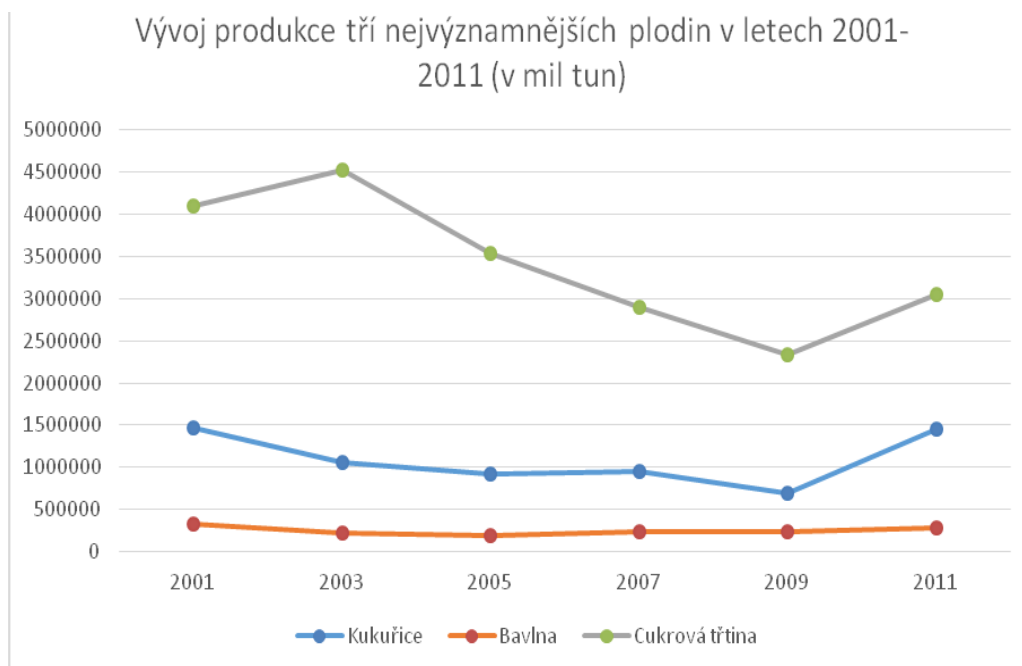
Tabulka 8 Položky exportu za rok 2014

Nejčastější položky exportu	Podíl z celkového exportu
Drahé kovy a drahokamy	29.5 %
Tabák	27.4 %
Rudy kovů	11.9 %
Železo a ocel	9.2 %
Cukrová třtina	5.0 %
Bavlna	2.6 %
Sůl, síra, cement	2.1 %
Surové kůže	1.2%
Dřevo	0.8 %
Káva, čaj a koření	0.7 %

Zdroj: Vlastní zpracování, data World's Top Exports, 2015

Zemědělský sektor je velmi důležitou složkou zimbabwského hospodářství, je důležité jej nadále rozvíjet a vrátit mu jeho prosperující složku jako tomu bylo v minulosti. Zlepšení situace v agrárním sektoru bude hlavním přínosem pro export Zimbabwe. Jak je možné vidět v grafu č. 9, mezi tři nejčastější plodiny se řadí cukrová třtina, kukuřice a bavlna, což jsou také nejvýznamnější exportní suroviny s dlouholetou tradicí. V průběhu času jejich produkce byla ovlivněna jak pozemkovou reformou, tak extrémními výkyvy teplot. Pokles v produkci měl neblahý následek na zimbabwskou ekonomiku a pokles jejích devizových rezerv. Zároveň kukuřice je hlavní složkou obživy a příjmů obyvatel žijících ve venkovských oblastech. K nižší produkci bavlny, nazývané také „bílé zlato“, došlo až v posledních letech kvůli poklesu mezinárodních cen bavlny v důsledku jejího nahrazování syntetickými vlákny v textilním průmyslu.

Graf 9 Vývoj produkce tří nejvýznamnějších plodin v letech 2001-2011 (v mil tun)

Zdroj: Vlastní zpracování, data FAOSTAT, 2012

4.2 Makroekonomické ukazatele Zimbabwe

Zimbabwská hyperinflace je jednou z nejrozsáhlejších ze všech hyperinflačních epizod vůbec. Je jedinou probíhající ve 21. století a jako většina nemá svůj původ ve válečných reparacích a poválečném krizovém stavu ekonomiky. Válka není jedinou příčinou uvedení ekonomiky do recese, dalšími faktory mohou být chybná rozhodnutí vládnoucích autorit ve státě nebo katastrofální přírodní události, které z velké části ovlivňují blahobyt země. Co se týče konkrétně Zimbabwe, největším zdrojem hyperinflace byla několikaletá hospodářská i měnová krize, včetně vysokého zahraničního dluhu. To vše bylo způsobeno neuváženým vládnutím prezidenta Mugabeho a jeho spojenců. Zimbabwská hyperinflace gradovala v listopadu 2008, kdy denní míra inflace vykazovala hodnotu 98%, což je o polovinu menší míra inflace než při zatím doposud nejkritičtější maďarské hyperinflaci.

V Zimbabwe se každý den zdvojnásobovaly ceny, podobně tomu bylo i při průběhu hyperinflace v Jugoslávii, která je té zimbabwské podobná, avšak neměla tak ničivý dopad. Z tabulky č. 9 lze vidět, že denní míra inflace v Zimbabwe byla téměř o třetinu vyšší než

v Jugoslávii, také nejvyšší měsíční míra inflace se pohybovala v řádu mld % narozdíl od měsíční míry inflace v Jugoslávii, která vykazovala hodnotu 313 mil %.

Tabulka 9 Porovnávání míry inflace ve vybraných zemích

Země	Měsíc s nejvyšší mírou inflace	Nejvyšší měsíční míra inflace	Denní míra inflace	Požadovaná doba k zdvojnásobení cen
Maďarsko	červenec 46	$1,30 \times 10^{16} \%$	195%	15,6 hodin
Zimbabwe	listopad 08	79 600 000 000%	98%	24,7 hodin
Jugoslávie	leden 94	313 000 000%	64,60%	1,4 dne
Německo	říjen 23	29 500%	20,90%	3,7 dne
Řecko	listopad 44	11 300%	17,10%	4,5 dne
Čína	květen 49	4 210%	13,40%	5,6 dne

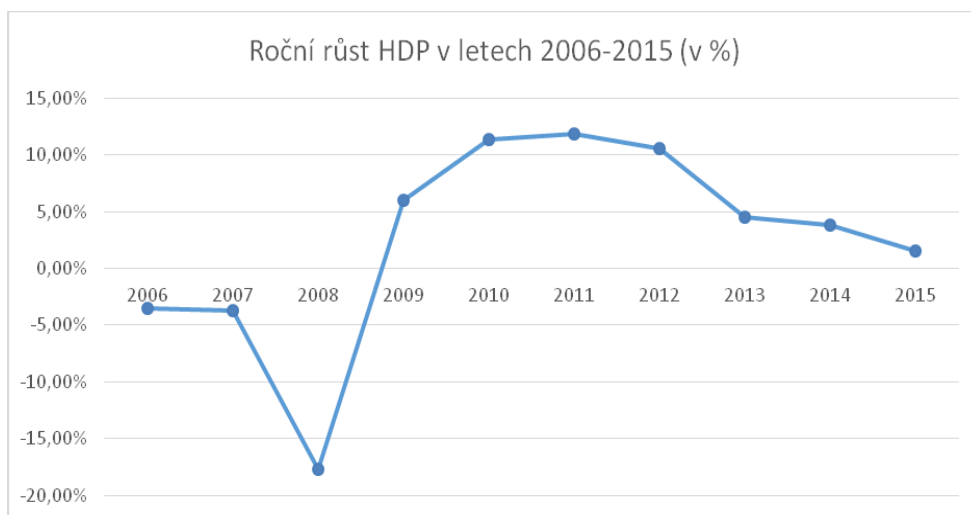
Zdroj: Vlastní zpracování, data CATO, 2009

Jak bylo řečeno, Zimbabwe zažívalo ekonomickou depresi. Potýkalo se s výrazně vysokou nezaměstnaností, poklesem HDP, ztrátou důvěry ze strany spotřebitelů, krachem několika firem a celkově zahraniční investoři v této zemi neviděli potenciál z pohledu investičních aktivit. Graf č. 10 znázorňuje procentuelní vývoj HDP v Zimbabwe v horizontu devíti let. Největší pokles HDP byl zaznamenán během probíhající hyperinflace v zemi. K nejvíce negativní hodnotě došlo v roce 2008, roční růst HDP vykazoval hodnotu -17,7 %, což bylo očekávaníhodné vzhledem k tomu, že v tomto roce zimbabwská ekonomika prožívala největší propad včetně nejvyšší roční míry inflace. Zimbabwská ekonomika byla bržděna především kvůli nedostatku zahraničních investic, nestabilním komoditním cenám a kvůli selhání v klíčovém zemědělském sektoru. Naopak rok poté se roční růst HDP vyšplhal na 6 %. V období 2009-2011 probíhalo nejvíce optimističtější období, zimbabwská ekonomika zažívala velký posun a roční růst HDP se vyšplhal skoro až na 12 % v roce 2011. Tyto pozitivní vyhlídky však nevydržely dlouho, vzhledem k roku 2012 a poklesu o 1,3 %. Ani následující roky nedošlo k obratu, roční růst HDP postupně klesal až se v roce 2015 dostal na hodnotu 1,5 %.

Také zimbabwský státní rozpočet vykazoval deficit, jelikož po dlouhé období převažovaly výdaje nad příjmy. Ve sledovaném období 1999-2013 nedošlo ani jednou k převýšení příjmů nad výdaji (viz graf č. 11). Nejmenší hodnota schodku státního rozpočtu, pouhých -0,4 %, nastala v roce 2003. Následující rok přinesl jeden z největších schodků rozpočtu, a to -7,1 %. Během let 2005-2009, kdy inflace dosahovala nejvyšších hodnot, se

rapidně snížily příjmy i výdaje, avšak státní rozpočet se nadále držel v deficitu. Od roku 2011 se růst příjmů a výdajů vyvíjel konstantně.

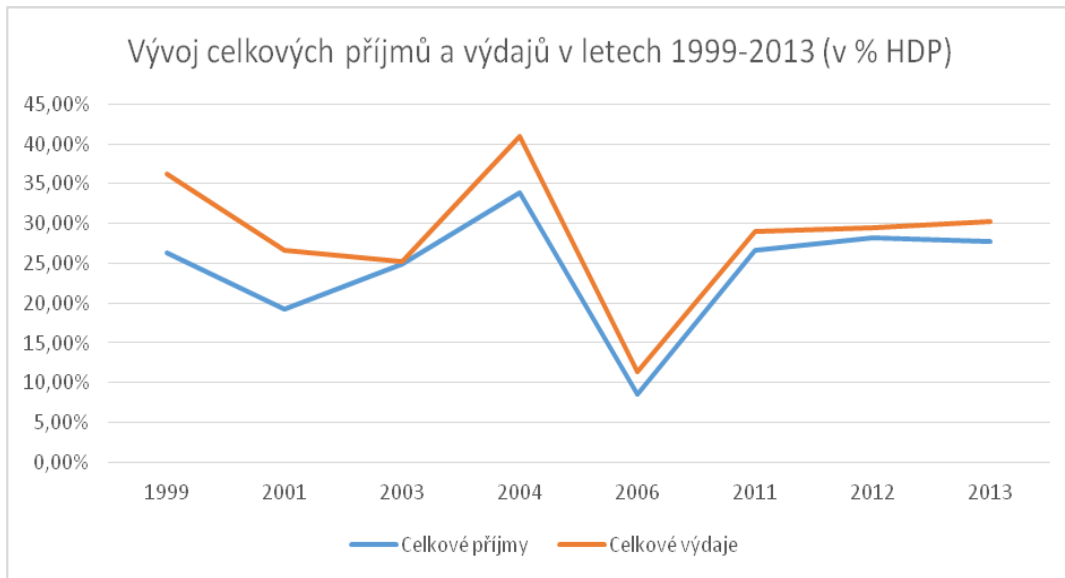
Graf 10 Roční růst HDP v letech 2006-2015 (v %)

Zdroj: Vlastní zpracování, data The World Bank, 2016

Zimbabwešský schodkový státní rozpočet byl jedním z faktorů stále zvyšující se míry inflace. Jeho působení mělo několik negativních důsledků na ekonomiku státu. Největším problémem bylo zvyšování externího dluhu a použití veřejného dluhu k náhradě kapitálu. Nejefektivnějším způsobem sloužícím k částečnému snížení rozpočtového deficitu se osvědčilo zvýšení hodnoty vybíraných daní a prodej vládních obligací. Dalším významným faktorem byly zahraniční dotace, poskytované především od USA a Evropské unie.

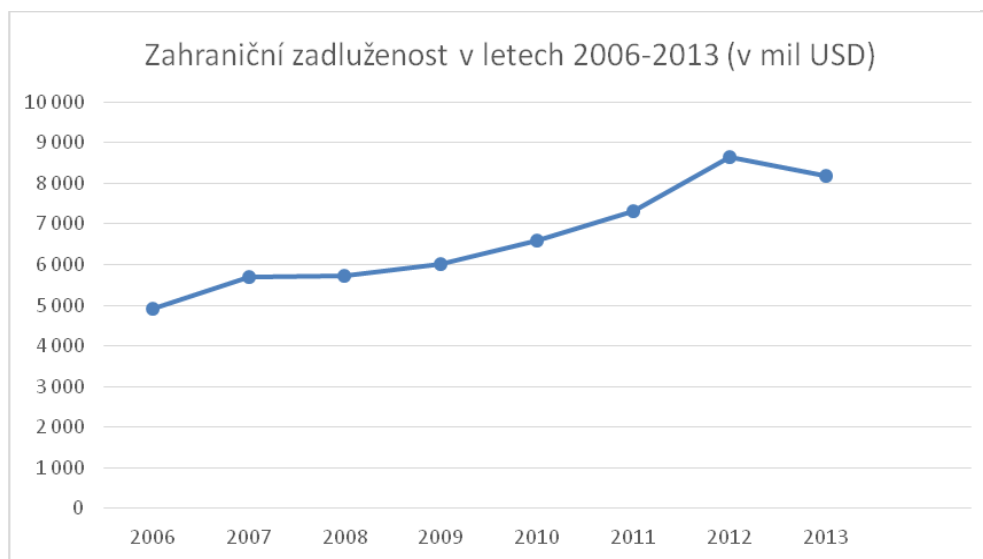
Graf 11 Vývoj celkových příjmů a výdajů v letech 1999-2013 (v % HDP)

Zdroj: Vlastní zpracování, data African Economic Outlook, 2016

Nestabilní zimbabwská ekonomika čelila vysokému externímu dluhu včetně nízké devizové rezervy. Zimbabwský zahraniční dluh stále rostl, největší závazky měla země ke Světové bance, Mezinárodnímu měnovému fondu a Africké rozvojové bance. Z grafu č. 12 je patrné, že v letech 2006-2012 zaznamenal zahraniční dluh postupný rostoucí trend. Největší meziroční nárůst externího dluhu o 1344 mil USD proběhl mezi rokem 2011 a 2012. Po výrazném zvýšení zahraniční zadluženosti v roce 2012 došlo k jejímu poklesu o 459 mil USD rok poté. Toto zlepšení se dá přisuzovat nové vládě a programu ekonomické obnovy Zim Asset.

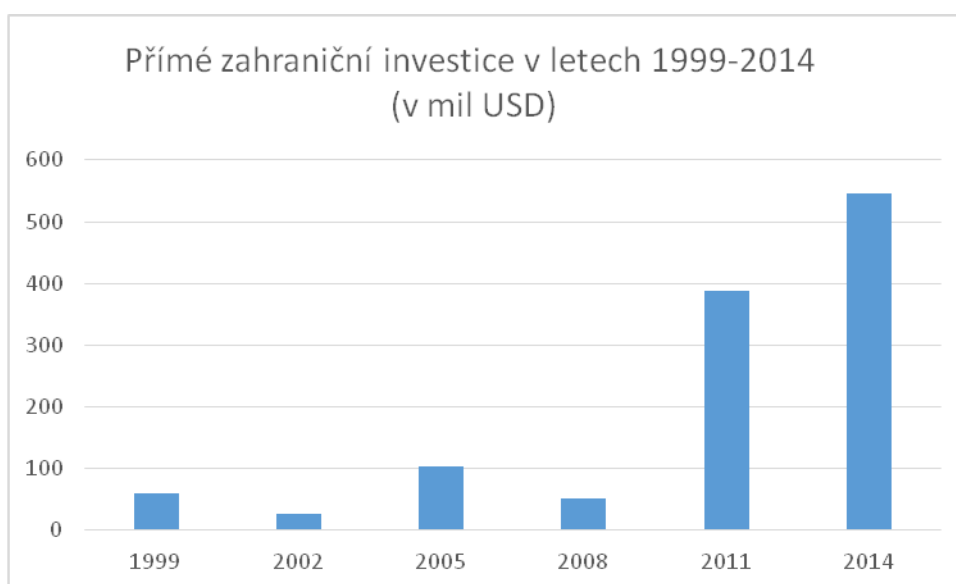
Graf 12 Zahraniční zadluženost v letech 2006-2013 (v mil USD)

Zdroj: Vlastní zpracování, data The World Bank, 2016

Je nezpochybnitelné, že zahraniční investice jsou hlavním pilířem každé úspěšné ekonomiky. Nicméně, Zimbabwe se potýká s problémem deficitu podpory od zahraničních investorů. Jedním z největších problémů je dlouhodobě nestabilní politická situace v zemi, především nedůvěra v Mugabeho schopnost zajistit vhodné sociální podmínky a humanitární pomoc pro obyvatele. Vzhledem k nerostnému bohatství, které se v Zimbabwe nachází, se většina investičních zájmů ze zahraničí soustředí právě na těžbu. Jak je vidět z grafu č. 13, přímé zahraniční investice vykazovaly nejmenší hodnoty v roce 2002 a 2008, což odpovídá negativním reakcím světa na významné události v Zimbabwe jako byla pozemková reforma nebo kolaps zimbabwské ekonomiky a probíhající světová hospodářská krize v roce 2008. K opětovnému přílivu zahraničních investic došlo po roce 2010. V posledním sledovaném roce byla zaznamenána hodnota 544,8 mil USD v podobě investičního kapitálu, což značilo reaktivně obnovenou důvěru ze strany zahraničních investorů směrem k Zimbabwe.

Graf 13 Vývoj přímých zahraničních investic v letech 1999-2014 (v mil USD)

Zdroj: Vlastní zpracování, data UNCTAD, 2015

Tabulka 10 znázorňuje podíl jednotlivých složek na národním hospodářství. Ukazuje, jak významný je mezinárodní obchod, který se podílí přibližně 86% na HDP. I přesto, že hodnota přímých zahraničních investic v roce 2014 byla 544,8 mil USD a byla za posledních 15 let nejvyšší, tvoří jen 3 % HDP. Rozvojová pomoc od ostatních zemí má postupně klesající tendenci vzhledem k postupnému zlepšování situace, avšak je stále velmi potřebná. V současné době tvoří tato pomoc dle oficiálních zdrojů 6,5 % HND.

Tabulka 10 Podíl jednotlivých složek na zimbabwské ekonomice

Export a import (% HDP)	86,4
Příliv přímých zahraničních investic (% HDP)	3
Oficiální přijatá rozvojová pomoc (% HND)	6,5

Zdroj: Vlastní zpracování, data United Nations Development Programme, 2015

4.3 Sociální sféra v Zimbabwe

Proběhlá hyperinflace vyvolala humanitární krizi v zemi. Nedostatečná vládní pomoc během krize způsobila vysokou migraci zimbabwského obyvatelstva do sousedních zemí a ostatní, především venkovské obyvatele, přivedla do vážných problémů někdy vedoucích až k hladomoru. V současnosti je tato krize zažehnána a stabilizována. Zlepšení situace v Zimbabwe dokazuje i hodnota indexu lidského rozvoje, který je jen přibližně o 0,16 nižší než v sousední Jihoafrické republice. Ukazatel naděje na dožití je v obou zemích poměrně stejný, ale větší rozdíly se naskytují v porovnávání školství. Lepších hodnot očekávané i průměrné doby školní docházky dosahuje Jihoafrická republika, avšak zimbabwská bilance mezi těmito dvěma faktory je nižší. Velmi rapidní rozdíl je mezi hodnotou jihoafrického a zimbabwského HND na obyvatele. Hodnota 1,615 určována podle parity kupní síly vypovídá o ekonomické a sociální situaci v Zimbabwe. V této kategorii se řadí mezi nejméně rozvinuté země. Místní ekonomika je po nedávné stabilizaci a bude otázkou času, kdy bude prosperovat jako dříve.

Tabulka 11 Sociální ukazatele v Zimbabwe v roce 2013

Země	Index lidského rozvoje	Naděje na dožití	Očekávaná doba školní docházky	Průměrná doba školní docházky	HND na obyvatele (v USD)
Jihoafrická republika	0,666	57,4 let	13,6 let	9,9 let	12,122
Zimbabwe	0,509	57,5 let	10,9 let	7,3 let	1,615

Zdroj: Vlastní zpracování, data United Nations Development Reports, 2015

Kvůli špatné infrastruktuře ve zdravotnictví se v době krize velmi rychle šířily epidemie, nejrozsáhlejší epidemie cholery si vyžádala přes 4000 životů v roce 2008. V ohrožení byly i ostatní sousední státy, a tak zahraniční pomoc byla nezbytná. Špatná dostupnost léků a pitné vody byla jedním z nejzávažnějších humanitárních problémů vůbec. Zimbabwe se potýká s největší koncentrací lidí nakažených virem HIV. Postupem času došlo k mírnému poklesu, především díky vzniku zdravotních středisek a poraden zabývajících se touto problematikou. Hodnota za rok 2014 udává, že 15 % z celkové zimbabwské populace je HIV pozitivní, což z čtrnácti milionů obyvatel znamená přes dva miliony nakažených (viz tabulka č. 12). Je nutné upozornit, že získaná hodnota se týká lidí ve věku 15-49 let a nejsou v ní započteny především děti mladší patnácti let. Další rizikovou hodnotou je kojenecká úmrtnost v zemi, která dosahuje alarmujících 55. Navzdory dnešní vyspělé době je tato hodnota velmi vysoká a týká se především kojenců narozených v chudých venkovských oblastech s omezenou lékařskou pomocí.

Tabulka 12 Sociální ukazatele v Zimbabwe v roce 2013

Úmrtnost u žen (na 1000 obyvatel)	288
Úmrtnost u mužů (na 1000 obyvatel)	385
Úmrtí v důsledku malárie (na 100 000 osob)	18,4
Úmrtí v důsledku tuberkulózy (na 100 000 osob)	33
Počet obyvatel nakažených virem HIV (ve věku 15-49)	15%
Kojenecká úmrtnost (na 1000 narozených)	55

Zdroj: Vlastní zpracování, data United Nations Development Programme, 2015

Tabulka 13 Sociální ukazatele v Zimbabwe v roce 2013

Míra gramotnosti (ve věku 15 let a výše)	83,60%
Populace s minimálně středoškolským vzděláním (ve věku 25 let a výše)	55,30%
Veřejné výdaje na vzdělávání (% HDP)	2%
Průměrný počet žáků na jednoho učitele na základní škole	35,9

Zdroj: Vlastní zpracování, data United Nations Development Programme, 2015

Zimbabwský vzdělávací systém byl jedním z nejkvalitnějších v celé Africe. Ačkoliv během zimbabwské krize došlo k jeho značnému úpadku, stále si udržuje velmi dobrou úroveň ve srovnání s ostatními zeměmi na africkém kontinentu. Během hyperinflace nikdy nedošlo ke snížení kvality samotného procesu vyučování, nýbrž ke zhoršení podmínek pro provoz jednotlivých škol. Výpovědi místních učitelů z důvodu neschopnosti vlády vyplácet mzdy, malá část financí uvolněná ze státního rozpočtu na podporu školství nebo havarijní stav hygienických zařízení byly nejčastějšími faktory, které měly negativní dopad na školy v Zimbabwe. Jak lze vyčíst z tabulky č. 13, Zimbabwe je stát s vysokou mírou gramotnosti v poměru k ostatním africkým zemím. Vláda se na výdajích do vzdělávání podílela pouhými 2 % HDP, což nestačilo k dostatečnému pokrytí učitelských platů, důsledkem čehož je velmi vysoký průměrný počet žáku na jednoho učitele.

5 Výsledky a diskuze

Provedená analýza zimbabwského hospodářství dokazuje dokonalou provázanost mezi jednotlivými faktory v zemi. K prosperujícímu stavu ekonomiky je zapotřebí zodpovědný politický systém, který bude svou stabilitou efektivně podporovat všeobecný rozvoj státu. Při vzniklém schodku státního rozpočtu je nutné zahájit obecně účinné kroky, které pomohou zvýšit příjmovou stránku rozpočtu. Například zvýšení daní má stále menší negativní dopad na obyvatelstvo než uvalení ekonomiky do recese. Při deficitním stavu státního rozpočtu zimbabwská vláda přikázala centrální bance tisknout bankovky, které měly pokrýt schodek rozpočtu a splatit zahraniční dluh. Tento krok byl často opakován až do té chvíle, kdy se v oběhu objevilo velké množství nekrytých bankovek. Současně v zemi probíhala pozemková reforma, tedy přerozdělování farem včetně zemědělských půd ve prospěch černošského obyvatelstva, která přivedla do úpadku ekonomicky nejvýznamnější zemědělský sektor. Postupem času došlo k znehodnocení místní měny a zavedení víceměnnového systému. V době, kdy bylo území Zimbabwe pod správou Velké Británie, probíhal největší rozvoj ekonomiky. Po vyhlášení státní nezávislosti zimbabwská ekonomika pomalu klesala. Nejkritičtější byla první dekáda 21. století, ve které proběhla hyperinflační epizoda, v roce 2008 růst HDP klesl až na hodnotu -17,7 %. To mělo za následek rekordní výši míry nezaměstnanosti a prohloubení stávající humanitární krize. Zimbabwe byla odkázána na import a zahraniční pomoc. Vznikem nové politické strany MDC se naděje ve zlepšení ekonomiky stále zvyšovala. Do té doby byla Zimbabwe kvůli prezidentovi Mugabemu izolována od ostatních vyspělých ekonomik, především kvůli jeho přesvědčení o odpovědnosti USA a Evropy za vznik hospodářské krize v zemi. S příchodem nové jednotné vlády bylo vytvořeno několik cílů k obnově ekonomiky, současně v zemi vymizela politická i humanitární krize a byl obnoven opětovný příliv zahraničního kapitálu.

Samozřejmě navrácení zimbabwské ekonomiky do prosperujícího stavu je otázkou několika let, ale především zásluhou zahraničních dotací se odrazila ode dna. Země teď sice prožívá relativní politický smír, i přesto není do budoucna jasné, jestli se situace nemůže opakovat znova. Několik let vládnoucí prezident Robert Mugabe, který při vykonávání své funkce spíš přistupuje k diktátorskému přístupu, už jednou přivedl zemi k celkovému úpadku. I přes svůj obrovský potenciál, například v podobě nerostného bohatství, není Zimbabwe země se stabilní ekonomikou a politickým systémem.

6 Závěr

Zimbabwe je jednou z mála rozvojových zemí vlastnící na svém území několik potenciálních zdrojů, které mohou být využity pro tuzemské účely nebo pro export. Jejich nedostatečné využití připravuje zimbabwskou ekonomiku o tolik potřebné příjmy do státního rozpočtu. Vývoj ekonomiky Zimbabwe, které vzniklo před 26 lety, nebyl nijak pozitivní. Postupné zhoršování stavu ekonomiky, kterému nebyla věnována dostatečná pozornost, směřující až k propuknutí hyperinflace, se podepsalo na současném stavu země a jejím postavení ve světě. Světový nesouhlas se špatnými humanitárními podmínkami v zemi, které dosahovaly kritických hodnot, byl vyjádřen sankcemi směrem k prezidentu Robertu Mugabemu. Ačkoliv velká část světových hyperinflací byla způsobena v důsledku války v konkrétní zemi, v Zimbabwe tomu tak nebylo. Společným rysem Zimbabwe s ostatními zeměmi byla snaha pokrýt státní deficit nekrytými bankovkami, ale příčina byla odlišná. Velkou část příčiny vzniku hyperinflace tvořila tamní vládní rozhodnutí. Neuvážené provádění měnové politiky a dostání klíčového agrárního sektoru do úpadku mělo za následek propuknutí druhé světově největší hyperinflační epizody. Současný pozvolný ekonomický rozvoj v Zimbabwe je dobrou cestou k vyvrácení pochybností a nedůvěry zahraničních investorů. Zimbabwská ekonomika sice nezažívá rychlý růst jako vláda ve svých programech obnovy plánovala, ale došlo k výraznému zlepšení životních podmínek v zemi a zvýšení životní úrovně. Obecně se dá říct, že k fungování ekonomické složky země je potřeba kvalitní lidský kapitál. I přes nejistou politickou stabilitu má Zimbabwe šanci stát se vyspělou rozvojovou zemí. Vše záleží na zimbabwském obyvatelstvu a na tom, v koho vloží svou důvěru.

7 Seznam použitých zdrojů

Tištěné zdroje:

COATS, Warren a Genevieve VERDIER. *Zimbabwe: Challenges and Policy Options after Hyperinflation*. 1. Washington: Management Pres, 2010. ISBN 9781589069978.

JÍLEK, Josef. *Peníze a měnová politika*. 1. Praha 7: Grada Publishing, 2004. ISBN 8024707691.

POLOUČEK, Stanislav. *Bankovníctví*. 1. Praha 8: C. H. Beck, 2006. ISBN 8071794627.

RAFTOPOULOS, Brian a Tyrone SAVAGE. *Zimbabwe. Injustice and political reconciliation*. 1. Zimbabwe: Weaver press, 2005. ISBN 9781779220394.

REVENDA, Zbyněk. *Peněžní ekonomie a bankovníctví*. 5. Praha: Management Pres, 2006. ISBN 9788072612406.

Elektronické zdroje:

About RBZ. *Reserve Bank of Zimbabwe* [online]. Zimbabwe: ČNB, 2016 [cit. 2016-03-08]. Dostupné z: <http://www.rbz.co.zw/about-us.html>

Can Tsvangirai fix Zimbabwe's basket-case? *BBC NEWS* [online]. Londýn: BBC, 2009 [cit. 2016-03-04]. Dostupné z: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/business/7885343.stm>

Consolidated Appeal for Zimbabwe 2009. *OCHA* [online]. USA: Office for the Coordination of Humanitarian Affairs, 2009 [cit. 2016-03-08]. Dostupné z: <http://www.unocha.org/cap/appeals/consolidated-appeal-zimbabwe-2009>

Consolidated Appeal for Zimbabwe 2012. *OCHA* [online]. USA: Office for the Coordination of Humanitarian Affairs, 2011 [cit. 2016-03-08]. Dostupné z:

<http://www.unocha.org/cap/appeals/consolidated-appeal-zimbabwe-2012>

Fast Track Land Reform In Zimbabwe. *HRW* [online]. New York: Human rights watch, 2002 [cit. 2016-03-08]. Dostupné z: <https://www.hrw.org/report/2002/03/08/fast-track-land-reform-zimbabwe>

Human Development Index and its components. *Human Development Reports* [online]. USA: United Nations Development Reports, 2015 [cit. 2016-03-08]. Dostupné z: <http://hdr.undp.org/en/composite/HDI>

Human Development Indicators. *Human Development Reports* [online]. USA: United Nations Development Programme, 2015 [cit. 2016-03-08]. Dostupné z: <http://hdr.undp.org/en/countries/profiles/ZWE>

Inflation at 6.5 quidecillion novemdecillion percent. *IRIN* [online]. Johannesburg: The inside story on emergencies, 2009 [cit. 2016-03-04]. Dostupné z: <http://www.irinnews.org/news/2009/01/21/inflation-65-quidecillion-novemdecillion-percent>

Is Zimbabwe's education sector on the road to recovery? *IRIN NEWS* [online]. Harare: IRIN,2013[cit. 2016-03-04].Dostupné z: <http://www.irinnews.org/news/2013/01/24/zimbabwes-education-sector-road-recovery>

Jak dolarizace ekonomiky pomohla Zimbabwe. *Patria* [online]. Česká republika: Václav Trejbal, 2013 [cit. 2016-03-04]. Dostupné z: <http://www.patria.cz/zpravodajstvi/2331874/jak-dolarizace-ekonomiky-pomohla-zimbabwe.html>

Obnova Zimbabwe vážne. Zemi opouštějí i sloni. *Aktuálně* [online]. Praha 8: Economia, a.s., 2009 [cit. 2016-03-04]. Dostupné z: <http://zpravy.aktualne.cz/zahranici/obnova-zimbabwe-vazne-zemi-opousteji-i-sloni/r~i:article:638870/>

Overview - Zimbabwe. *The World Bank* [online]. USA: The World Bank, 2015 [cit. 2016-03-04]. Dostupné z: <http://www.worldbank.org/en/country/zimbabwe/overview>

Proč je ČNB nezávislá? *Česká národní banka* [online]. Česká republika: ČNB, 2016 [cit. 2016-03-08]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/cs/faq/proc_je_cnb_nezavisla.html

Ranking of African Countries By Literacy Rate: Zimbabwe No. 1. *The African Economist* [online]. Tanzania: The African Economist, 2013 [cit. 2016-03-08]. Dostupné z: <http://theafricaneconomist.com/ranking-of-african-countries-by-literacy-rate-zimbabwe-no-1/#.VuWknpzhDIU>

Trade dynamics in Zimbabwe (1980-2012): The untold trade story of Zimbabwe. *RJOAS* [online]. Zimbabwe: Talknice Saungweme, 2013 [cit. 2016-03-04]. Dostupné z: http://www.rjoas.com/issue-2013-11/article_05.pdf

Trade summary for Zimbabwe 2014. *WITS* [online]. USA: The World Bank, 2014 [cit. 2016-03-04]. Dostupné z: <http://wits.worldbank.org/CountryProfile/en/Country/ZWE/Year/2014/Summarytext>

V Zimbabwe jde do oběhu 100bilionová bankovka. *Česká televize* [online]. Praha: ČT24, 2009 [cit. 2016-03-04]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/1425818-v-zimbabwe-jde-do-obehu-100bilionova-bankovka>

Welcome to our ministry. *Ministry of Agriculture, Mechanisation and Irrigation Development* [online]. Zimbabwe: MOA, 2016 [cit. 2016-03-04]. Dostupné z: <http://www.moa.gov.zw/index.php/2-uncategorised/8-welcome-to-our-ministry>

World Development Indicators, Zimbabwe. *The World Bank* [online]. USA: The World Bank, 2016 [cit. 2016-03-04]. Dostupné z: <http://data.worldbank.org/country/zimbabwe>

World Investment Report 2015: Annex Tables. *UNCTAD* [online]. USA: United Nations Conference on trade and development, 2015 [cit. 2016-03-08]. Dostupné z: <http://unctad.org/en/Pages/DIAE/World%20Investment%20Report/Annex-Tables.aspx>

Zimbabwe 2015. *African Economic Outlook* [online]. Francie: OECD, 2013 [cit. 2016-03-04]. Dostupné z:

http://www.africaneconomicoutlook.org/fileadmin/uploads/aeo/2015/CN_data/CN_Long_EN/Zimbabwe_GB_2015.pdf

Zimbabwe 2015. *African Economic Outlook* [online]. USA: African Economic Outlook, 2016 [cit. 2016-03-04]. Dostupné z: http://www.africaneconomicoutlook.org/fileadmin/uploads/aeo/2015/CN_data/CN_Long_EN/Zimbabwe_GB_2015.pdf

Zimbabwe Agenda for Sustainable Socio-Economic Transformation (Zim Asset). *United Nations Zimbabwe* [online]. Zimbabwe: Government of Zimbabwe, 2013 [cit. 2016-03-08]. Dostupné z: <https://www.ids.ac.uk/files/dmfilehttp://www.zw.one.un.org/sites/default/files/Zim%20Asset.pdf/zimbabwean1pdf.pdf>

Zimbabwe Agenda for Sustainable Socio-Economic Transformation. *United Nations Zimbabwe* [online]. Zimbabwe: United Nations Zimbabwe, 2013 [cit. 2016-03-04]. Dostupné z: <http://www.zw.one.un.org/resources/publication/zimbabwe-agenda-sustainable-socio-economic-transformation-zim-asset>

Zimbabwe dollars phased out. *BBC NEWS* [online]. Londýn: BBC, 2015 [cit. 2016-03-04]. Dostupné z: <http://www.bbc.com/news/world-africa-33105400>

Zimbabwe chce zkrotit inflaci, škrtně nuly na bankovkách. *Aktuálně* [online]. Praha: Economia, 2008 [cit. 2016-03-04]. Dostupné z: <http://zpravy.aktualne.cz/ekonomika/svetova-ekonomika/zimbabwe-chce-zkrotit-inflaciskrtne-nuly-na-bankovkach/r~i:article:612334/>

Zimbabwe in facts and figures. *BBC NEWS* [online]. Londýn: BBC, 2008 [cit. 2016-03-04]. Dostupné z: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/africa/7304635.stm>

Zimbabwe má nového premiéra, stal se jím Tsvangirai. *Česká televize* [online]. Praha 4: ČT24, 2009 [cit. 2016-03-04]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/1421431-zimbabwe-ma-noveho-premiera-stal-se-jim-tsvangira>

Zimbabwe Money Supply M1. *Trading Economics* [online]. USA: Trading Economics, 2016 [cit. 2016-03-04]. Dostupné z: <http://www.tradingeconomics.com/zimbabwe/money-supply-m1>

Zimbabwe Money Supply M2. *Trading Economics* [online]. USA: Trading Economics, 2016 [cit. 2016-03-04]. Dostupné z: <http://www.tradingeconomics.com/zimbabwe/money-supply-m2>

Zimbabwe Money Supply M3. *Trading Economics* [online]. USA: Trading Economics, 2016 [cit. 2016-03-04]. Dostupné z: <http://www.tradingeconomics.com/zimbabwe/money-supply-m3>

Zimbabwe offers new exchange rate: \$1 for 35,000,000,000,000,000 old dollars. *The Guardian* [online]. New York: The Guardian, 2015 [cit. 2016-03-04]. Dostupné z: <http://www.bbc.com/http://www.theguardian.com/world/2015/jun/12/zimbabwe-offers-new-exchange-rate-1-for-35000000000000000-old-dollarsnews/world-africa-33105400>

Zimbabwe používá devět měn. V současnosti jsou v oběhu mince v hodnotě 10 milionů dolarů. *Web4Trader* [online]. Praha: Web4Trader, 2009 [cit. 2016-03-04]. Dostupné z: <https://www.web4trader.cz/zimbabwe-pouziva-devet-men/>

Zimbabwe. *Cato Institute* [online]. USA: Steve Hanke, 2009 [cit. 2016-03-04]. Dostupné z: <http://www.cato.org/zimbabwe>

Zimbabwe. *Ministerstvo zahraničních věcí České republiky* [online]. Praha 1: MZV, 2013 [cit. 2016-03-04]. Dostupné z: http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/afrika/zimbabwe/

Zimbabwe: Selected Issues and Statistical Appendix. *IMF* [online]. USA: International Monetary Fund, 2005 [cit. 2016-03-08]. Dostupné z: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/scr/2005/cr05359.pdf>

Zimbabwe: Základní charakteristika teritoria, ekonomický přehled. *Business info* [online]. Praha: Czech Trade, 2015 [cit. 2016-03-04]. Dostupné z:

<http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/zimbabwe-zakladni-charakteristika-teritoria-18435.html>

Zimbabwe's land reform: challenging the myths. *IDS* [online]. Londýn: Ian Scoones, 2010 [cit. 2016-03-08]. Dostupné z: <https://www.ids.ac.uk/files/dmfile/zimbabwean1pdf.pdf>

Zimbabwe's Top 10 Exports. *World's Top Exports* [online]. USA: Daniel Workman, 2015 [cit. 2016-03-04]. Dostupné z: <http://www.worldstopexports.com/zimbabwes-top-10-imports/>

Zimbabwe's Top 10 Imports. *World's Top Exports* [online]. USA: Daniel Workman, 2015 [cit. 2016-03-04]. Dostupné z: <http://www.worldstopexports.com/zimbabwes-top-10-imports/>